ZBORNIK
ZA NARODNI ŽIVOT I OBIČAJE JUŽNIH SLAVENA
KNJIGA XXXII, 1 1939 GOD.

ANTE ŠIMČÍK

NAPOMENE UZ POSLOVICE

III

ZAGREB 1939
NADBISKUPSKA TISKARA ZAGREB

Gospodinu

dru Stjepanu Markulinu

sretan Uskrs

želi

Antun Šimčík

Zagreb, Šenoina 25

prij. Kelcz

23 P 3

ZBORNIK
ZA NARODNI ŽIVOT I OBIČAJE JUŽNIH SLAVENA
KNJIGA XXXII, 1 1939 GOD.

Napomene uz poslovice

Ante Šimčík

III.*

Ako bio torbonoša, bio majci živ! Ako bio gočobija, ne bio joj živ! Kazala Ciganka kad joj se sin rodio; jer će torbonoša prositi, pa hraniti sebe i nju, a gočobija, t. j. bubnjar otići će u svijet. K 5. U junačkoj pjesmi »Nezimko Omer i Vid Žeravica« mati otpremajući sina Omera u četu s ujakom Vidom Žeravicom želi mu sasvim protivno:

»Ako budeš četni torbonoša,
dok se prva vatra zametnula,
prvi svoju izgubio glavu!

Ako budeš četni arambaša,
srjetan bio kudgodjer hodio,
srjetno, sine, svud izn'jeo glavu!«

Vienac uzdarja O. A. Kačiću 46. Zadar 1861.

Ako ga zmija pecne, ali ga svojijem mesom izliječi. D 23 D. Ovako simpatetičko liječenje ujeda zmijinjega poznato je i danas u Bosni. Tako u Varešu misle, da se ona ista guja, koja je ujela, uhvati, glava joj odsiječe, na kamenu istuče, pa na ranu privije, da bi bolesniku namah bolje bilo i brzo bi ozdravio. ZNŽ XI 2, 255.

Ako mi ne možeš pomoći, nemoj mi ni odmagati. K 71. — Slično kaže sredovječni pentametar: Damnificus ne sis, cui prodesse nequis. W 17, 10.

* I. dio u »Zborniku« XXX, 2, str. 43—58; II. dio u »Zborniku« XXXI, 2, str. 1—40.

Ako ne zna u gusle, a ti daj mu talambas. D 80 Z. — *Tko svirit' ne more, nek stane udarat'.* D 4955 Z. — Auletes sit qui citharoedus esse non potest. Strafforello I 117, koji navodi drugu latinsku u prijevodu: Tko ne može svirati u harfu, neka ostane bubnjar, i njemačku: Tko ne zna udarati u harfu, neka svira u frulu.

Ako Velje ne veljuje, Mare opakuje. U Boci. K 10. Bit će načinjena po talijanskoj, iako različna značenja: Se febbraio non febbreggia, marzo campeggia. Se febrraio non è freddo, abiamo troppe erbe nel marzo. Prov. Tosc. 195. Ovoj su slične druge: Se marzo non marzeggia, giugno non festeggia. (Si chiama marzeggiare l' alternativa di pioggia e sole). Zatim: Quando marzo non marzeggia, april campeggia, i: Se marzo non marzeggia, april mal pena. Ib.

Avizan na pola skapulan. K 1. Ova se poslovica ni u izrazu nije udaljila od mletačke: Omo avisà, xe mezo armà (o salvà). Pasqualigo[2] 92.

Baba starca zvala uz vrbopuc, a starac joj se odazvao uz vinober. Kad ko ne odgovori odmah na pitanje, nego tek poslije. K 162. Slična je stara dubrovačka: Kapinika ctijaše, muža žena zvaše, a on joj se ozva nazobavši grozdja. D 1652 D. Da su ovo upravo stihovi, vidi se po tome, što je uz »nazobavši« izostavljeno »se«. Karadžićeva poslovica veže se za humorističnu popijevčicu »Zavađa babe i djeda«:

Što se ono dolje čuje, štono njunjori?
Zavadi se baba i đed, ne će da zbore;
baba đeda u proljeće na mejdan zove,
a đed babu opet zove čak o jeseni,
dok nastupi novo vino i ovnovina,
i pogača pokvasnica i medovina.

Karadžić, Srp. nar. pj. V 615. Drž. Izd. U Biogradu 1898.

Mejdan, na koji baba zove djeda (ili žena muža u Daničića), upravo je proelium Veneris, kako razbiramo iz jedne bilješke u opisu Otoka u Slavoniji od J. Lovretića: »Vrbopuc je kad vrbe pupaju. Tad se ženska narav uspaljuje.« ZNŽ XXI 1, 157.

Badavad se ni Božij grob ne čuva. K 164. *Ni Božij se grob za badava ne čuva.* K 4142. *Badava se ni Hristov grob ne čuva.* KNB 18, 11 i 57, 235. Stoj. 33 SP II[2] 230 v. 28. Niemand will das heilige Grab umsonst hüten. DS 164.

Bez potrebe ne idi na kapiju. Kapijom razumijeva se zvanično mjesto, ured, oblast. KNB 19, 32. Pitao sam za pokus više Bošnjaka, što znači ova poslovica, koju je Kapetanović zapisao prije pedeset godina, i nijedan nije pogodio njena smisla. Slaže se dobro sa starom francuskom: Fous va a cort sanz mander, Lud (je tko) ide na dvor bez poziva. Morawski 796. Injussus noli regum conclaves obire. Strafforello II 340.

Bez zdogovora pošla, bez snopa doma pošla. KNB 19, 19. Jasnija je dubrovačka: Bez ugovora žnjela, a bez snopa doma pošla. D 165 D. Slično kaže njemačka, koju ima Strafforello II 340 u talijanskom prijevodu: Chi va al lavoro non invitato, non si lagni se non è pagato.

Bijeli mire stonjskijem morem. D 179 Z. More kod Stona plitko je i mutno, i stoga se njime ne može nešto ni u prenesenom smislu bijeliti ili čistiti. Ova će dakle poslovica značiti: Kuša opravdati nešto, ali stvar učini još gorom i lošijom nego je bila. Ovako mi je ovu poslovicu, koja se danas, čini se, više ne upotrebljava, razjasnio književnik Ivo Lendić iz Janjine na Stonskom Ratu.

Bilo bi ga dobro po smrt poslati. Kad se ko kud pošlje, pa za dugo ne dođe. K 226. U Samoboru »govore onomu, koji se dugo ne vraća odande, kamo su ga poslali, da ga nije moći ščekati«: Bi te dobro bilo po smrt poslat. ZNŽ XIX 2, 283. Istu ironijsku refleksiju sadržava talijanska: Egli è buono a mandarlo per la morte. Cioè a chiamar la morte. D'uno che tarda assai a comparir dov'è aspettato. Prov. Tosc. 354.

Blažene su mnoge ručice, al su proklete mnoge guzice. Mnogi mnogo urade, ali mnogo i pojedu. K 211. *Blagoslovljene mnoge ručice a proklete . . .* Stoj. 36. Gente assai, fanno assai, ma mangian troppo. Dei molti opranti a giornata e dei garzoni. Prov. Tosc. 29.

Bodljivom korovu nije Bog dao rogove. Bog nije kriv što ljudi zlo čine. K 345. Ovo razjašnjenje Karadžićevo ne daje dobroga značenja ove poslovice, jer bi u tom slučaju riječ Bog bila drukčije istaknuta. Poslovica upravo znači: Opakome Bog ne daje

moć, da učini sve, što bi htio. I talijansku poslovicu: A cattiva vacca Dio dà corte corna, objašnjava Giusti: A uomini malvagi Dio dà poche forze, perchè non possano far male. Prov. Tosc. 59.

Bog dava, ali u košaru ne zatvara. Mar. Stanojević, Posl. i zagon. u Timoku. God. izv. gimnazije u Zaječaru 1926, 35. Dat Deus omne bonum, sed non per cornua taurum. W 17, 15. Isto tako talijanska: Domeneddio dà ogni bene, ma non per le corna il toro. Wesselski Poliziano's Tagebuch 1477-79, 229, gdje se uz druge varijante navodi drugi heksametar: Dat Deus ipse boves nulli per cornua ductos. Tako i stara francuska: Dieus donne le buef, mes ce n'est par la corne. Mor. 580.

Bog zatvori jedna vrata a otvori stotinu. Ako se kašto i učini da Bog čoeku što s jedne strane uzme, ali mu s mnogo strana ono može naknaditi i naknađuje. K 301. Slična je talijanska: Dio no sera 'na porta che nol averza un porton. Pasqualigo[2] 88.

Bolje bi bilo da sam rodila kamen. K 384. Čini se, da je ova fraza vrlo stara. Šišmundo Menčetić u jednoj pjesmi cvili:

Jur bi mi gojnije u majke utrobi
Da put ma skopnije kako mraz ki znobi,
Zač ne bih sad hodil va ovih nevoljah, —
Da bih se još rodil kamenkom, ja voljah.

SPH II[2] 174-5 br. 300 st. 3—6.

Bolje dat' vunu negli ovcu. D. 240 D. *Bolje je dat' vunu negoli ovcu.* D 253 D. Bilješka sa strane pecora bit će uputa na talijansku: È meglio dare la lana che la pecora. Prov. Tosc. 109.

Bolje je (gledati) iz glavice nego iz tamnice. Bolje je od suda uteći i postati odmetnik nego da ga uhvate i zatvore. U Crnoj Gori i u primorju. K 399. Isto KNB 27, 142. *Bolje je da reknu kamo ga nego držite ga.* KNB 27, 143. *Bolje je s pticam po gori negli s mišim po tamnici.* D 274 Z. S ovom posljednjom slaže se dosta talijanska: È meglio sentir cantare il rusignolo, che rodere il topo. Prov. Tosc. 167. Druge su talijanske, koje idu ovamo: È meglio essere uccel di bosco che uccel di gabbia. L. c. È meglio stare al bosco strutto che in carcere ben ridutto i È meglio stare al bosco e mangiar pignoli, che

stare in Castello con gli Spagnoli. O. c. 168. Isto značenje ima francuska: Il n'est que d'ouïr chanter les alouettes, koju ima Straffo-rello I 36 i koja znači »Elogio della libertà che si gode alla campagna e all'aria libera.« S gornjom dubrovačkom i toskanskom slaže se geslo stare i plemenite kuće Douglas u Skotskoj, koje (u talijanskom prijevodu) glasi: È meglio sentir cantar l'allodola, che sentir trotterellare il sorcio. Straff. l. c.

Bolje je kučine kupovat nego zlato prodavat. KNB 26, 140. Po dubrovačkoj: Bolje kučine kupovat' neg zlato prodavat'. D 268 D.

Bolje je site komarce trpljeti nego gladne napuštati. K 453. Hungrige Mücken beissen schlimm. DS 7116. U Esopovoj basni o lisici i pčeli »jedna mlada lisica tražeći po kovanluku, što bi izila, prevrnu trnku, misleći pod njome štogod naći. Ali se prevari, jere pčele onako ljute navališe na nju i izaklaše ju na taj način, da siromašica usilovana biše u pomoć zvati drugu lisicu, koja onuda projde. Moli ju dakle, da ju oslobodi od pčela, ali joj ova mudra lisica odgovori: »Ti ne znaš, što moliš: zašto ako ja protiram ove pčele, koje su se jurve najele i koje su site, doći će druge gladne, koje će ti ispiti krv do najposlidnje kapi.« Relković, Esopove Fabule br. XXVII. SPH XXIII 287. Zagreb 1916.

Bolje ti je izgubiti glavu nego svoju ogriješiti dušu. K 481. Ovako svjetuje plemenita mati Jevrosima svoga sina Marka Kraljevića u klasičnoj pjesmi »Uroš i Mrnjavčevići«. Karadžić SNP II br. 33 st. 133-4. Karadžić ima u svojoj zbirci poslovica dosta citata iz narodnih pjesama, od kojih je neke doista mogao čuti iz usta puka kao poslovice. No čini se, da je bar neke sam izvadio iz narodnih pjesama i unio u poslovice.

Bolje zlato i poizderato nego srebro iz nova kovato. K 389. To je citat iz narodne pjesme »Soko leti preko Sarajeva« Karadžić Pj. I br. 436, gdje soko ljubi zumbul-udovicu, a ne će djevojku pitomu ružicu.[1] Ova starinska pjesma vrlo je raširena i danas. Ja sam je slušao prvi put u djetinjstvu u Bjelovaru, gdje ju je na sajmu u sav glas pjevao hodajući jedan sajamski trgovac, a našao sam je nedavno i u jednoj skoro sabranoj i još neobjelodanjenoj zbirci.

[1] Varijante ima Erlangenski rkp. br. 102. HM VII br. 82. Bašagić br. 33 (rkp. Mat. Hrv.).

Carevu kravu tko blaguje, do deset joj godiš' kosti bljuje. D 361 D. Ova poslovica jamačno znači: tko potkrade državno blago, odgovarat će za to kada tada. Takav smisao imaju i poslovice: Dobro jedu carenici, ali umiru u tamnici. D 616 D; Chi magna le oche del re, resta sofegà de le pene (soffocato dalle penne). Pasqualigo[2] 41. Mirinska propasti ne može. Miri, turski riječ, znači državni imutak ili erar. KIB I 715. Slično govore druge dvije turske: Begluk češ mesundan su ičina, t. j. Iz erarske česme vode ne pij. KIB I 713 i Miri mali balik kildžigidir jutulmaz, koju Kapetanović prevodi: Državni je imutak kao ribije kosti; ko ga jede, u grlo će ga ubosti KIB I 710. Ovdje dodaje K. sličnu izreku iz »Avdije«:

Ko izjede miriju,
skupo plati kiriju,
udare mu čiviju,
zna mu duša, Avdija!

No u Narodnom blagu, drugoj zbirci istoga Kapetanovića, gdje se didaktična pjesma »Abdija« nalazi na str. 409—415, ne dolazi ova strofa; jamačno ima dakle više redakcija ove pjesme Jusufbega Čengića. Za crkveno blago slično kaže poznata francuska poslovica: Qui mange du pape, en meurt, koju je nedavno citirao i pokojni Pije XI. Dubrovačka je najsličnija talijanskima: Chi mangia la vacca del re, la mangia magra e la paga grassa, i Chi mangia la vacca del re, a cent' anni di là ne paga le ossa. Strafforello II 513.

Chi falla la seconda volta, merita un cavallo. Prov. Tosc. 115 pod Esperienza, bez razjašnjenja. Meritare un cavallo, znači Meritare d' essere frustato a cavalluccio, per aver fatto qualche errore o essersi portalo male in una cosa. Tommaseo-Bellini, Vocabolario I 1310 (Torino 1865).

Jamačno je ovu poslovicu imao na umu Dundo Maroje, koji u prvoj sceni prvog čina jadikuje i kori sam sebe: »... Pet tisuć dukata dah djetetu u ruke! Vuku dat u pohranu meso! Jaoh, valjalo bi mi dat dvaest i četiri konje[2] na dan, na svaku uru svoga, za eror ki sam učinio!« Bokčilo, sluga Marojev, ne razumijući, što ovdje znači konj, nadovezuje na to bezazleno: »Bogme bi ti, gospodaru, valjao konjic, i svaku uru svoj, — i jedva bi se donio doma, ako bi

[2] RJA nema ovoga primjera kod riječi konj.

ga hranio kako i mene. Jaoh si ve meni, u koji ve ti čas pođoh iz grada!« SP VII[2] 261. S talijanskom poslovicom podudara se donekle: Prevari me u dva puta, ubio ga Bog! a prevari treći put, ubio me Bog! K 5150 i njemačka: Wenn Jemand mich einmal betrügt, so verzeih'es ihm Gott, betrügt er mich zum zweiten mal, so verzeih'es mir Gott. Simrock 998. Ko me jedan put prevari, onaj je nevaljao, a koji više puta, vrijedan je čovjek. K 2798. Veli neki turski mudrac: U prodaji kriv je, tko koga prvi put prevari, a drugi put kriv je oni, koga isti prevari. KIB I 2816.

Crepje more jankom. D 385 Z. Crepje more ožicom D 386 Z. More žmuli priplit. D 2322 D. Malijem sudom priplit more. D 2184 D. Šišmundo Menčetić videći, da mu je sva služba gospođi zaludu, »cvili«:

Ja hoću sve more u droban sud isplit,
a toj bit ne more, ako bih htil umrit,
pokli je ova vil gorčija nere mač,
koji bi prijal cvil, da sliši željni plač.

SPH II[2] Pjesan 101 st. 9—12.

U Suzama sina razmetnoga I st. 359 pjesnik kliče, da

...malim sudom more prazni,
vjeru i ljubav tkogod scieni
u nekrepkoj naći ženi.[3]

Poznata je legenda o svetom Augustinu, koji je htio svojim umom doseći otajstvo presvetoga Trojstva, pa mu se ukazao anđeo u prilici djeteta, koje je školjkom prelijevalo more u jamicu na žalu. Kad je svetac sa smiješkom kušao uvjeriti dijete, da mu je posao uzalud, reče mu ono, da će prije preliti more u onu jamicu, nego će on dokučiti tajnu, o kojoj razmišlja. Među ostalima prenio je ovu priču bosanski franciskan Filip Lastrić u svoj Nediljnik dvostruk 254-5. U Mleci 1766.

Cr(n) pas, bio pas, sve psi, ter psi. D 391 D. Crn pas, bel pas, pas je psu brat, ništa komu psu veruvat. Vitez. 64. Druge su dubrovačke: Ili hrt ili pas, sve kučak ter kučak. D 1149 Z i Pas crn, pas bio, sve je pas, ter pas. D 3456 Z.

[3] Stari pisci hrvatski IX. Drugo izdanje. Djela Ivana Gundulića. Priredio Đ. Körbler, pregledao Milan Rešetar. U Zagrebu 1938, str. 232.

Čeka vuka na prohodu. D 414 Z. Isporedi: Čekati koga s cerićem na rupi, koju čitamo više puta u zagrebačkim novinama. Slična je talijanska: Aspetta il porco alla quercia, koja se tumači: Se vuoi cogliere l' uomo sul fatto, aspettalo dove egli suole capitare, dove ha il ripesco, dove lo tirano qualche sua necessità o voglia. Prov. Tosc. 20.

Česta kaplja kami izvrti. D 421 Z. Gutta cavat lapidem non vi sed saepe cadendo. Ovid. Ex Ponto IV 10, 5. Bliža je dubrovačkoj mletačka: La giozza continua scava la piera. Strafforello II 243.

Čija busija toga i junaštvo. K 7037. — . . . premda silan, bojao se i on zasjede, jer svaki Konavljanin veli, da ko dočekuje onaj i bije. Mato Vodopić, Marija Konovoka 46. Izd. Matice Hrvatske 1893.

Čistoća je Bogu mila. D 457 Z. — Bjeloruska poslovica »Suđe čistoću ljubi« upotrebljava se, kad nude gosta da jede i pije. Može biti da taj smisao ima i dubrovačka poslovica.

Čovjek je (kad se pomisli što podnijeti može) *tvrđi od kamena, a* (kad se pomisli kako najzdraviji čoek u jedan put zakovrne i umre) *slabiji od jajeta.* K 7082. *Njeki je tvrđi nego kami.* D 3144 D. — Ista refleksija poznata je i Šišmundu Menčetiću, koji pjeva:

Ova rič odvika vinu se govori,
da tvrđe človika ništo Bog ne stvori.
a drugo u vas svit ne nađoh slabije,
ni oni jesenj cvit ki vitar zabije. SPH II² 31.

Na 'vom svitu stvari nije
od človika već slabije. Vitez. 68.

Čo'ek se rodi, mrijet počina. Suze Sina razmetnoga 2, 174. SPH IX³ 359. Ist der Mensch geboren, so fängt er an zu sterben. Simrock 6986.

Čovjek valja za sto ljudi, a sto ne valjaju za jednoga. U Dundu Maroju hvali se Pomet sluga Ugov u monologu: Je li čovjeku na svijetu srjeća u ruci kako je meni? Je li itko pod nebom gospodar od

ljudi kako sam ja? Bez mene se nitko ne može pasat, bez mene se ljudi ne umiju obrnut. Gdje nije Pometa, tu nije ništa učinjeno; gdi nije Pometova konselja, tu sve stvari naopako idu. Zatoj se je dobro reklo: Čovjek valja za sto ljudi, a sto ne valjaju za jednoga. SPH VII² 311. Ova je poslovica uzeta iz talijanskog jezika: Un uomo ne val cento *(o mille)* e cento non ne vagliono uno. Prov. Tosc. 71.

Čudaj se zagovornega kruha poji. Čudaj put veli človek, da već ne bu nekaj delal, pak još dela. U Samoboru. ZNŽ XIX 2, 285. Nakon sto *neću,* reci jedno *hoću,* i još ne ć' biti naučio do kraja živiti. D 2521 Z. Sličnu opomenu sadržava talijanska: Non serve dire: par tal via non passerò, nè di tal acqua non beverò. Prov. Tosc. 199.

Da se sve pameti na pazar iznesu, opet bi svak svoju kupio. KIB 113, 2101. — Sličnu refleksiju nalazimo već u Herodota, koji pripovijedajući, kako je Kambis, kralj persijski, u Misiru ubio Apisa i svećenike njegove dao šibati i kipove bogova paliti, izražava mišljenje, da je »Kambis veoma šenuo razumom. Inače se ne bi usudio svetinjama i običajima podrugivati. Kad bi na ime tko kazao svim ljudma, neka izberu najbolje zakone između svih zakona, za cijelo bi svaki narod, razmotrivši sve, svoje izabrao. Tako drži svaki narod, da su njegovi zakoni najbolji. Ne može se dakle nitko osim luđaka tomu podrugivati.« Herodotova Povijest grčka III 38.

Da se mogu samo ovoga bremena kutarisati, znala bi odsele čuvati svoje djevojaštvo. Kpt. NB 44, 57. — Ova poslovica bit će postala od neke anegdote o djevojci, koja je ovako bila kazala, i odavna je poznata. Tako u jednoj Nalješkovićevoj komediji Vesela službenica govori svomu gospodaru, od kojega je zdjetna:

Jeda se ovega budem ja rastati,
umjet ću od tega napried se čuvati. SPH V 262.

Ovaku anegdotu doista nalazimo u Vrčevića, Srp. nar. prip. ponajviše kratke i šaljive II 49 pod naslovom »Svak se može po jednom prevarit«.

Da se samo lijepe udaju, ja kud bi ružne? KNB 44, 58. — Isto tako pita talijanska: Se non si maritassero altro che le belle,

che cosa farebbero le brutte? Prov. tosc. 50. Uz to: Anche le zoppe si maritano. C' è carne da ogni taglio e ogni coltello; Le brutte si maritano e le belle.

Da su dobri zajmi, i žene bi se zaimavale. D 489 D. — *Da je dobar zaim, i žene bi se zaimavale.* D 474 D. — *Kad bi zajam bio dobar, i žene bi se zaimavale.* D 1472 Z. — Se il prestar fosse buono, si presterebbe anche la moglie. Prov. Tosc. 93.

Desnom lijevu, ali ti lijevom desnu, osiječe. D 534 Z. — *Lijevom si desnu odsjekao.* D 2030 D. — *Odsječ' lijevom desnu.* D 3318 D. — Ovu dubrovačku frazu nalazimo u novijoj pučkoj pjesmi pelješkoj, dakle u dubrovačkom vladanju, gdje »od Postupa dolje k Nakovanju« neka lijepa Ane odbija dva siva sokola, koji je prose s darovima, rekavši im, da je luda i nejaka, da ne zna, što je muška glava, niti zna tuđom kućom vladati; osim toga jedinica je i nije joj se priša udavati. Mati joj govori:

Ćeri moja, što si učinila?
Livom rukom desnu si osjekla,
izabrala što nisi nidnoga,

pa joj zatim opisuje povoljno materijalno stanje jednoga i zatim drugoga prosca. Nikola Zvonimir Bjelovučić, Pjesme s Pelješca ili Ŕćanska pjesmarica, 64 br. 46. Peliška odbija prosce. (Dubrovnik 1910.) Pjesma je od Hrvoja Jaspričića iz Janjine, ali će biti samo lokalizacija potpuno slične spljetske pjesme u zbirci Marjanska Vila ili Sbirka narodnih pjesama sakupljenih u Spljetu po Dujmu Srećku Karamanu str. 35 (Ukor majke). 2 izd.

Di je veća milos', tu je veća žalos'. D 544 D. — Grand' amor, gran dolor. Pasqualigo[2] 44.

Djak je žedan. D 567 D. — Ova je poslovica jamačno samo aluzija na drugu dubrovačku: *Žedan djak popu pita pit'.* D 5917 diacono, koja će biti prema talijanskoj: Date bere al prete che il chierico ha sete. Prov. Tosc. 353, s bilješkom: Quando alcuno chiede per altri quello di che spera profittare.

Do Božića nije ni gladi ni zime. K 1109. — Ova bokeljska poslovica bit će po talijanskoj: Avanti Natale nè freddo nè fame (o per fino a Natale il freddo non fa male). Prov. Tosc. 182.

Do tri puta Bog pomaže. K 1242. — *U trojstvo Bog pomaga.* D 5295 D. — *U trojstvo se je Bog rodio.* D 5296 D. — *U trojstvu* —. D 5297 Z. — Tierce fois c' est droiz. Mor. 2378. — Bez treće nije sreće (n. p. bez treće čaše, kad se pije). K 196. — Od treće sve valja. D 3284 Z. — Sve ove poslovice upotrebljavat će jamačno ponajviše kao tituli bibendi pri trećoj čaši, kao što pokazuje francuska: Pour la soif qui fut et qui est et qui est a venir doit len boire trois fois. Mor. 1667.

Dobar dužnik tuđemu je tobocu gospodar. D 589 D. — Sa strane »debitore« upućuje možda na talijansku: Buon pagatore dell' altrui borsa è signore. Prov. Tosc. 106 u odjeljku Economia domestica. Ko u zajam uzme, pa na vrijeme pošteno vrati, ostaje mu pravo na kesu onoga, od koga je bio uzajmio. (To jest, ko vremenom zajam vrati, opet mu se može vjerovati.) KIB 4108.

Dobar pop do smrti se uči. K 1100. — Isporedi: Semper homo bonus tiro est. Martial. Epigrammaton l. XII 51 v. 2.

Dobra cijena vodi iz toboca, a zla dušu iz tijela. D 600, gdje se dodaje: »može biti da bi trebalo vadi«. Ovo nagađanje je ispravno, kako se vidi iz francuske: Bon marchié trait argent de borse. Morawski 291. »Dobra cijena« (jeftina cijena, jeftinoća) je romanizam prema talijanskom bon mercato. El bon marcà strazza la borsa, to jest: Il poco prezzo alletta a comprare. Pasqualigo[2] 95. El bon marcà rovina le scarsele. Ib.

Dok se lisici prouče berati, ode koža na pazar. K 1203. — *Dok lisica teftere prouči, ode kože na pazar.* Behar II 77. — Ja sam mnogo puta čitao gornju Karadžićevu, ali nikad nijesam pomislio, da je i ova poslovica od neke basne, dok nijesam našao treću njenu varijantu u Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka: Dok se lisici prouči berat, ode koža na pazar, koji ju je popratio dragocjenom bilješkom: Berat, t. r. znači dekret, za ovu izreku priča narod cijelu pripovijetku. Nar. Blago 52, 155. Ovaku priču, koja sasvim odgovara gornjim poslovicama, nalazimo u jednoj islamskoj basni o Jarcu hadžiji. Sadržaj joj je ovaj: Jarac, koji je htio dobiti naslov hadžije kao i ostale životinje, uzme štap i bardak meda i uputi se na Ćabu. Putem susretne hijenu, koja se obraduje jarcu kao dobro-

došlom plijenu, i kaže mu, da će ga pojesti. Da joj tko ne bi pri tome smetao, odvede ona jarca s puta u šumu u neku pećinu, ali u njoj naiđe na lava, koji je ondje ležao kod svojih mladih. Hijena se prepane i kaže lavu, da mu je donijela jarca na peškeš. Jarac poviče: »Laže, gospodaru, ona se sukobila sa mnom na tvojim vratima. Ja sam doznao za tvoje stanje, i ako si ti kralj životinja, a ja sam velik hodža. Došao sam da ti ponudim sredstvo, po kojemu ćeš obladati svu svoju braću.« Lav ih ponudi oboje da sjednu i reče jarcu: »Ti si dakle hodža? Pa što ćeš za me učiniti? Hoćeš li mi pisati kakvu amajliju ili ćeš mi propisati kakav lijek?« Jarac kaže, da će mu dati zapis, a lav ga pita, gdje su mu papiri. Jarac odgovori, da on ne treba papira, jer obično zapisuje na koži od kakve hijene. Hijena stane vikati na jarca, da laže, da je nevjerni ćafir, ali joj lav presiječe riječ zabranivši joj, da vrijeđa ovoga hodžu. Lav upita zatim jarca, da li on zapisuje na friškoj ili na suhoj koži, a jarac odgovara, da je friška bolja. Lav zapovjedi hijeni, da mu da komad svoje kože, na koji će mu jarac hodža zapisati hamajliju, i ona bojeći se gorega otkine sama sa svoga boka komad kože i dade jarcu. Tobožnji hodža upotrijebi mjesto murećepa med i pruži tu hamajliju lavu, koji je pojede i pošto mu je bila slatka, zaište i drugu hamajliju, nakon koje hijena pobjegne, ali je lav dostigne i ubije. Zatim je oguli i vrati se s kožom u pećinu, ali ne nađe više jarca, koji se brže bolje udaljio iz lavlje pećine sa svojim ćupom meda. Lav pokuša onda jesti kožu hijeninu, ali mu nije bila slatka kao prije, i on zaključi: »Dakle slatka je bila samo od murećepa hodžina«. Jarac videći, kako je opasan put na Ćabu, vrati se s puta i uzme sebi naslov Hadži-Jarac.[4]

Ova pripovijetka, koja pripada među basne o životinjama, koje hoće da se posvete, jamačno je vrlo raširena među muslomanima, jer hadž ima znamenito mjesto među islamskim šartovima (dužnostima). Jednu njenu varijantu mogle su hadžije donijeti i u Bosnu[5] i balkanskoj fauni nepoznatu hijenu zamijeniti lisicom.

[4] Carl Meinhof, Afrikanische Märchen, Nr. 62. Der Ziegenbock auf der Pilgerfahrt, iz L. Arensdorffa Manuel pratique de Langue Peulh. Meinhofova knjiga izašla je u zbirci Die Märchen der Weltlitteratur, Diederichs, Jena 1921.

[5] Za muslomane kaže jedan sabirač narodnih pripovijedaka, da među njima ima ih dosta, koji umiju lijepo pripovijedati, »al su im pripoviedke vecinom iz Arabije, jer su hadžije najbolji pripoviedaoci«. N. Tordinac, Hrvatske narodne pjesme i pripoviedke iz Bosne, str. V. Drugo popravljeno izdanje. Vukovar 1883.

Domaći i dobar kruh djeci omrzne. D 661 D. — *Kruh domaći brzo se primrazi* (ili brže se omrazi neg pomanjka). D 1852 D. — *Kruh tuđ draži je.* D 1857 D. — *Domaćeg se kruha djeca brzo nasite.* KNB 52, 166. — Il pan di casa stufa. Prov. Tosc. 17. Abitudini, Usanze. Protivno kaže druga dubrovačka: Nije do kruha domaćega. D 2995 Z i mletačka: El pan fato in casa xe sempre el piu saorìo. Pasqualigo[2] 79.

Drag je boj nevještu. D 683 D. — Krieg ist süss dem Unerfahrnen. Simrock 5971. S njemačkom se podudara latinska: Dulce bellum inexperto. Strafforello II 276, koji ima i talijansku varijantu: La guerra è dolce per chi non l' ha provata.

Druga doba, druge ćudi. D 688 Db. — Ovo je iz Dubravke Gundulićeve, gdje Ljubdrag u monologu razmatra moralno stanje nekoć i sada i, dakako, daje prednost starim vremenima:

U moje vrijeme narav ina
i nauka bješe od ljudi;
sve je drugoga sad načina,
druga doba druge ćudi.

Dubravka st. 545-8. SPH IX[3] 281. Zagreb 1938.

Đe je dosta papra, i koprive se papre. K 1360. — Chi ha del pepe, ne mette anche sul cavolo. Prov. Tosc. 96, u odjeljku Povertà, Ricchezza. Dalje stoje: Ki plenté a deu miel en sa pois le met. Mor. 2076, zatim Ko ima masla i guzicu maže. K 7508 i Tko izobila masla ima i muda maže. KNB 248, 106.

Đe velika zvona zvone tu se mala ne čuju. K 1331. KNB 64, 79, 80. — Non si sente le campane piccole quando suonano le grandi. Prov. Tosc. 71.

Đetetu podaj, a ne obreci nikad, kao ni Turčinu. K 1431. — Ovo je rečeno jamačno stoga, jer ni dijete ni Turčin ne zna se razumno strpjeti, nego s dosadom često opominje, da mu se izvrši što je obećano. Slično kaže u stihu jedna grčka gnoma:

Οὐδ' ἁγίου κηρὶ τάξης, οὐδὲ παιδίου μικροῦ κουλοῦρι.

(Possart, Neugriech. Grammatik 177. München u. Nauplia 1834), to jest: Nemoj obećavati svecu svijeće ni malu djetetu pereca.

Đevojačkog sela nigđe nema. Svakoj će vrijeme doći da se uda. K 1333. *Neima sela djevojačkog.* Stojan. 56. Nihdziè djievòckaho sielà niemà. Feder. IV 2458.

Džamija ma koliko je golema, opet imam uči ono što znade. KIB I 768. *I u najvišoj crkvi pop čita ono što zna.* Isti 222. — Doslovno se s ovima slaže sredovječna latinska: Clericus id cantat, quod scit, licet ampla sit ara. W 10, 53. Strafforello I 307 ima njemačku (u talijanskom prijevodu): Per quanto la chiesa sia bella, il parroco non predica se non quello che sa.

Gdje je mir, tu je pir. D 800 Z. — U Tireni Vlah Vučeta, hvaleći izmjenice sa svojim drugom Obradom Dubrovnik, koji stoji pokojno u goju i lijepo se tovi »jak bubreg u loju«, dodaje: »Gdi je mir, tu je Bog«. SPH VII² 69 st. 21. Ova je po talijanskoj: Dove c'è la pace, c'è Dio Strafforello. III 109.

Gdje su od potrebe djela, riječi su od veće. D 809 D. — Bit će po talijanskoj: Dove bisognan fatti, le parole non bastano. Prov. Tosc. 130.

Šuplje riječi vjetar nosi,
djela se ištu pri potrebi.

Osman 15 (13), 255—6. SPH IX³ 504.

Gladnu svatu i divljake u slast idu. K 788. *Gladnu čoeku slatke su i divljake.* K 790. *Gladnu svaki je kruh rucela.* D 827 Z. *Gladnu nijedan kruh nije rđav.* D 826 Z. — Jejunus stomachus raro vulgaria spernit. W 38, 6 možda prema: Jejunus raro stomachus vulgaria temnit. Horat. Cruda sapit denti faba dulciter esurienti. W 14, 143.

Gledi kao štrk u jaje. Muškatirović ima: *noj* mjesto *štrk,* ali ja tako nijesam čuo nikad. K 814. Međutim Šišmundo Menčetić u Pjesni 418 st. 75—76 ima istu poredbu, koja se Karadžiću kod Muškatirovića činila sumnjiva:

Tej stvari smišljaje ostah ja zabjen vas
kako struc u jaje, zrčeći nje obraz. SPH II² 255,

i zatim

Zatoj stah gledaje, zrčeći za slavu,
kako struc u jaje, nje ljepos' gizdavu. O. c. 285.

Ova predodžba o strucu (tal. struzzo, noj), koji gleda u jaja, uzeta je iz staroga vjerovanja o toj ptici, koje nalazimo i u staroslovenskom Fiziologu u Slovu o strkokamilu[6]:

Стрькокамиль ѥсть велиꙗ птица. Єгда раждаеть ꙗице, вь водоу сносить ѥго, и седить на воде, очима зрить ꙗица своего, да аште очи свои ка комь отвратить, запрьтакь боудеть; да егда хоштеть спати, тои еднимь окомь спить, а дроуземь блюдеть.[7]

Čini se, da izvor Karadžićevoj poslovici možemo direktno svesti na srpsko-slovenski Fiziolog, i to radi riječi štrk, koja jamačno zamjenjuje stariju i nepoznatu riječ »strkokamil«, koja je u Muškatirovića pravilno zamijenjena riječju »noj«.[8]

Golu kost ni pseto ne će. K 836. *Ni pas gole kosti ne glođe.* K 4346. *Gole kosti ni pas ne će.* D 846 D. *Ne će ni pas gole kosti.* D 2595. *Ni pas gole kosti ne će.* D 2943 DZ. — U Dubravci Satir Vuk govori Gorštaku:

Od golijeh što će nas i ubozijeh gospođe?
Znaš golu kos ni pas ne će da oglođe. St. 823-4. SPH IX³ 290.

Gospareva kapuna ne može or'o odnijeti. D 860 Z. — Ova paradoksna poslovica znači, da je kmet dužan naknaditi štetu za životinje, koje su mu povjerene da ih hrani. Sličan smisao imaju poslovice: Govedo gosparevo ne može u štetu uljestit. D 871 Z i Ortačku kobilu i pceta ne edu. M. Stanojević, Timočki zbornik III 103. Sličnu misao izriče mletačka: Su l' afito, no ghe tempesta, koja se tumači: Di chi dà in affitto i suoi poderi, pensando ai tanti pericoli a cui sono esposti. Pasqualigo 31.

Hrom trgovac pazari, t. j. koji ne hoda kojekuda, već čuva dućan i kuću. K 6969. *Čuvaj me, čuvam te (dućan veli trgovcu).* K

[6] Ove riječi nema u Miklošićevu rječniku, no jasno je, da je tom riječju prevedena grčka riječ *στρουθιοκάμηλος,* prema kojoj će biti načinjena i arapska deve-kuš („devo-ptica"), poznata i u Bosni.

[7] St. Novaković, Physiologus, Слово о вештехь ходештихь и летештихь. Starine XI 197. Zagreb 1879.

[8] Za riječ »noj« kaže Maretić u RJA, da se nalazi samo u hrvatskom jeziku (i slovenačkom, gdje je uzeta iz hrvatskoga), no možemo spomenuti i češku riječ »noh«, koja također označuje neke egzotične ili fantastične ptice (grifa i dr.). V. Jungmannov Slovník.

7107. *Ako ti uščuvaš dućan, čuvat će i dućan tebe.* KNB 716. — Bugarska kaže slikovitije: Dukjan saka strošena noga (Dućan ište slomljenu nogu), koja se tumači: Djukenat trebva da se pazi, da sedi prodavač v nego kato da mu je sčupen krak i da ne izlizat od djukenja si. SNU 25 I 19 III 2, 192. Može biti da je bugarska uzeta od turske, koju ima Strafforello u prijevodu: Al bottegaio mette conto rompersi un piede. Sapienza del Mondo I 192.

Jednu didaktičku anegdotu na ovu temu ima Pavićević, Crnogorci XII 81 (Veliki Bečkerek 1932) s naslovom »Slomi nogu sjedi na doganju«:

Pri pogrebu Blaža, sina brigadira Veliše Lazovića, bilo je mnoštvo građana iz Podgorice, a među njima i Jako Iljov,[9] poznati podgorički trgovac. Pogreb je dugo trajao. Kad se Jakov vratio s pogreba u svoju radnju, pitao je šegrta, je li šta pazario i je li ga ko tražio. — Pazario nijesam vala ništa, a tražio te je jedan čovjek, Amerikanac, da promijeni dolare. — Koliko dolara, bajto? — Vala, taman dvije iljade. — Jesi li mu reka', da se povrne? — Jesam i rekao je, da će doći po akšamu. — Idi sad odmah, bajto, pa vidi, da nije kod Neša, Filipa i Ilije (trgovaca, koji trguju valutom).

Šegrt je otišao, povratio se i saopštava gazdi: — Eno ga kod Ilije, đe mu Špiro broji pare (brat Ilijin).

Jako Iljov se cukne po čelu i sam sa sobom poče glasno vikati: — Jesam li ti reka', Jako: slomi nogu i sjedi na doganju. A umro Blažo... Neka umre vala... Neka umre, nikad se ne diza'! a ti sjedi na doganju, slomi nogu i čuvaj pare. Uh, Jako, Jako, rekoh li ti, slomi nogu, doganju ič ne ostavljaj. — A ti, bajto, okrećući se šegrtu: Idi kući, ne valjaš mi ništa.

I bačva puna i sluga pjana. D 980 D. *I bačve pune i tovjernarica pjana.* D 981 Z. Isto kaže mletačka: No se pol aver la bote piena e la massera imbriaga. Pasqualigo[2] 93 u odjeljku: Contentarsi della propria sorte.

I bila mati, i mila mati. ZD 982 ZD. *Majka bila, majka mila.* K 3359. — Nad sunašce ni svitlosti, a nad majku ni milosti. Majka kara, majka bila, potpunoma majka mila. Vitez. 6.

[9] Jako Iljov je prezimenom Lainović, kako doznajem od g. Pavićevića, koji je ovu priču čuo od Miloša Ivanovića, okružnog načelnika u penziji u Podgorici.

I malo vune čičak napuni. KNB 307, 64. — Po dubrovačkoj: Malo vune, čičak pune. D 2162 D.

I panj je lijep obučen i nakićen. K 1969. — Vesti 'na fassina, la par 'na regina. Vesti, addobbi. Pasqualigo[2] 133.

I slatka i gorka dinja na jednoj vriježvi raste. KNB 307, 66. Bit će načinjena od samoga Kapetanovića prema dubrovačkoj: I slatki i ludi na istoj vriježi budu pipuni. D 1088 Z.

I u buhe žuč ima. K 2003. — Ovo znači, da se i malen može razljutiti, kako se razbira iz talijanske: Anche la mosca ha la sua collera. Prov. Tosc. 67, uz koju stoji druga: La mosca tira i calci come può. Auch die Mücke hat ihre Milz. Simrock 7115.

Igra mi oko, nješto će mi se dogodit. D 1127 Z. — U Zeti vjeruje se, ako trepti desno oko, da će umrijeti njeko od očine strane, a lijevo, od materine. ZNŽ I 100.

Igrat' i izgubit' svak to umije činit. D 1141 D. — Prijevod talijanske: Giocare e perdere lo sanno tutti. Prov. Tosc. 143.

Ili žrni razbi' ili kučku ubi'. D 1163 Z. *Ili kučku ubij, ili žrni razbij.* D 1154 D 6. macina. *Ali kučka ubi', ali žrnji razbi'.* D 139 D. *Kad se kučka nauči ždrmanje lizati, ili kučku ubij ili ždrmnje slomi.* Ili: *Kad se kučka nauči na ždrmnje, ili kučku ubij ili ždrmnje slomi.* Kad se kučka nauči brašnave žrvnje lizati. — U Crnoj Gori. K 2264-65. Mletačka poslovica govori slično o kozi i vinogradu: Quando la càvera è usada a la vigna, o baterghe via la testa, o tagiar la vigna. Pasq.[2] 13. U Gorskom Vijencu Vuk Mićunović šapće na uho serdaru Janku Đuraškoviću za Mustaj-kadiju, koji se vatrenim govorom protivi zahtjevu, da se Turci Crnogorci krste:

> Ovaj drži za rep Adži-adža
> i puštit ga za dovijek ne će,
> dok pogine kučka ali žrvni. St. 961—3.

Izet iz dno mora. D 1274 D. — U Pjerinu Držićevu otac Pjerinov govori: Koju sam dobio igru, ako sina iz morske pučine izmem, koga imam za izgubljena? SPH VII[2] 452.

Izopovo brijeme. D 1300 D. — Po svoj prilici treba čitati »brjeme«, kao u poslovici: »Baba djedu brjeme, a djed babi veće«. D 149 D. Ova poslovica bit će od poznate epizode u životu Esopovu, kako je idući sa svojim gospodarom u Efes odabrao da nosi koš kruha, najteže breme, koje su trebala nositi dvojica, dok su drugi robovi tražili sebi lakše stvari, koje će nositi. Međutim pri svakom obroku na putu svi su dobivali kruha iz Esopova koša, tako da se drugi dan ispraznio, a Esop, kojemu su se oni bili rugali, što se onako naprtio, odmakao je pred njima daleko, da ga nijesu mogli ni poznati. Vidi Jana Albína Ezopovy Fabule a Brantovy Rozprávky 12—13. (Sbírka pramenův, skup. I ř. II č. 3. Češka akademija, Prag 1901.)

Ja gospodar, ti gospodar, tko će konjem dati zobi? D 1316 D. — Ti gospoja, ja gospoja, a tko će krave musti? KNB 246, 78. Aga ja, aga ti, ko će na vodu? Hadže Zade, Nar. Posl. Behar I 289. Já pán, ty pán, kto bude svine (kozy) pást? Záturecký VIII 1004, kojoj dodaje njemačku: Ich bin ein Herr, du bist ein Herr, wer wird den Korb tragen? Drugu njemačku ima Simrock: Du bist Herr, ich bin Herr, wer wird das Pferd striegeln? Deutsche Sprichw. 158.

U Zagrebu čuo sam nekoliko puta i od Hrvata češku poslovicu: Ty pán, já pán. Može biti da ide ovamo i druga dubrovačka: Đan ban Đanu banu govori. D 813 Z.

Jedna šteta, sto grijeha (n. p. kad se što ukrade pa čoek čas potvora na onoga čas na onoga). K 2124. — Isto značenje i tumačenje ima talijanska: Chi ruba, pecca uno; e chi è rubato, pecca cento. Perchè sospetta di molti, e fa giudizi temerari o fallaci. Prov. Tosc. 118.

Jedno misli pijanica, a drugo mehandžija. K 2135, 237. *Jednu mislila pjanica, a drugu krčmarica.* D 1419 Z. *Jedno misli pop, a drugo popadija.* D 1394 Z. — Una ne pensa il ghiotto, un' altra il tavernaio (o l' oste). Una ne pensa il cuoco, una il goloso. Sette cose pensa l' asino e otto l' asinaio. Dinotano più specialmente, che chi ha le mani in pasta fa a suo modo, e gli altri restano a denti secchi. Prov. Tosc. 114. Autre chose pense li asnes, autre chose li asniers. Mor. 213.

Jednu crevlju na svaku nogu obuvat'. D 1418 D. — Non tutti i piedi stanno bene in una scarpa. Prov. Tosc. 201.

Juha je pogrijana raba povraćena. D 1460 Z. *Sluga povraćena juha pogrijavana.* D 4155 D. — Ovim dvjema poslovicama odgovaraju talijanske: Cavol riscaldato e garzon ritornato, non fu mai buono; Serva tornata non fu mai buona. Proverbi Toscani 24. KNB 215, 104. S ovima se vežu: Juha pogrijana (pogrijevana) D 1461 Z i Najgori su povraci. D 2501 D.

Kad Čivut osiromaši, on premeće teftere (te gleda ko mu je što dužan). K 2297. *Kad trgovac fali, prebira stare teftere.* KNI 93, 51. *Kad spahija osiromaši, stare teftere prebire.* KIB I 3125. — Chi non ha danari, scartabella. Cioè va cercando tra le sue carte quale che titolo, qualche ammenicolo per fare danaro; onde trovasi: Cavalier mal arrivato, vecchia carta va cercando. Prov. Tosc. 108. Ovako premetanje starih teftera tiče se dakako ponajviše sumnjivih ili neutjerivih tražbina.

Kad dub pade, svak mu drva krade. D 1478 D. *Kad se dub obali, svak na nj teče s željezi.* D 1531 D. — Co l' albero xe in tera, tuti ghe core adosso con la manera. Pasqualigo[2] 164. Ad albero che cade, dàgli, dàgli. Sopra l' albero caduto ognuno corre a far legna. Prov. Tosc. 89. Ad albero caduto accetta accetta. (Ai disgraziati tutti danno addosso). Quando l' albero è caduto, ognun gli corre sopra con la scure. Strafforello I 9 i 28, gdje je i latinski pentametar: Dejecta quivis arbore ligna legit.

Kad je lijepo vrijeme, japundže ponesi (sa sobom) a na zlome čini što ti drago. K 2211. — Kad je čovek sit, nek si zeme kruha v torbu; a kad je lepo vreme, nek si zeme halu na se. (Radi dok možeš, da lakše odoliš neprilikama, kad te zadese). U Samoboru. ZNŽ XIX 2, 290. — Birrum sole feras; licet, est si nimbus, omittas. W 7, 11. — Et par pluie et par bel tans doit on porter sa chappe. Mor. 719.

Kad lav umre, i zec na njega udre. D 1508 D. *Na mrtva lava i kunijelj udara.* D 2421 D. — Morto il leone, fino alle lepri gli fanno salto. Prov. Tosc. 204 i Strafforello II 400, koji daje i latinsku: Mortuo leoni etiam lepores insultant.

Kad lisica predikuje, pazi dobro na kokoši. U vojvodstvu. K 2225. — Možda po njemačkoj: Wenn der Fuchs predigt, so hüte die Gänse. Simrock 2873. Quando la volpe predica, guardatevi, galline. Prov. Tosc. 47.

Kad se cigani svađaju, čuvaj konje. U Timoku. God. izvještaj gimn. u Zaječaru 1926—27, 19. — Slična je mletačka: Quando i ladri se fa guerra, segno che i xe d' acordo. Pasqualigo² 60. Essere come i ladri di Pisa, che di giorno si leticano, e la notte vanno a rubare assieme. Ova fraza o pizanskim lupežima poznata je i kod nas: čitao sam je u mostarskom Osvitu iz devedesetih godina.

Kad se mjesec ušne, ne sij stvari nijedne. D 1538 D. — Doslovce ovako kaže talijanska: Quando scema luna, non seminar cosa alcuna. Prov. Tosc. 193. Isto ovo ratarsko pravilo čitao sam u nekom latinskom heksametru. U Kotarima i danas ne će početi sijač sijati prvi petak iza mjesečne mijene, jer umuje, da ne će sjeme niknuti. ZNŽ I 238—9. Mletačka kaže: Quel che ti semeni a luna piena, no te da gnanca la cena. Strafforello II 459.

Kad se prase nažere, tad koritom privrati. D 1540. Z. *Prase sito prokrene korito.* D 3680 D. *Sito prase korito prokrene.* D 4096. *Sito prase korito privarće.* U Brusju na Hvaru, gdje danas malo tko drži prase radi osiromašenja poslije rata. Isto kaže mletačka: Co 'l maial g' ha magnà, el rebalta la stagna (vaso di ramo stagnato). Dicesi degli screanzati e dagli ingrati. Pasqualigo² 54. Disrumpit saccum sus postquam grana comedit, sic et leno suum benefactorem cito ledit. W 20, 114.

Kad se tvoj vrag rodio, onda je moj gaće nosio. K 2271. *Kad su se moji iz škole vraćali, tvoji su u školi išli.* K 2283. *Kad su se tvoji (đavoli) radali, moji su po gori skakali.* K 2284. *Kad su se tvoji — u kolu igrali.* Ne ćeš ti mene prevariti, znam ja to bolje od tebe. K 2285. *Kad se je njegov vrag rodio, moj je već kašu hladio.* KNB 93, 37, koja će biti po dubrovačkoj: Kad je njegov vrag se rodio, moj je kašu hladio. D 1497 D. — Quando il tuo diavolo nacque, il mio andava ritto alla panca. Prov. Tosc. 115 pod Esperienza.

Kako htio, tako srio. D 1588 Db. occorrere. Chi così vuole, così abbia. Quando uno si ostina a volere cosa che gli nuoce. Prov. Tosc. 351. Frasi e modi proverbiali.

Kakva (je) duplja onake i pčele izliječu. (Kad ko što ludo govori). K 2338. *Kakva je duplja, još dobre čele izliječu.* K 2337. *Kakvo je duplje, dobre čele izliječu.* K 2356. *Kakvo ulište, take i pčele.* KNB 97, 101. — Ova Kapetanovićeva slaže se sa starom poslovicom, koju nalazimo u pismu nekoga turskog zapovjednika mletačkoj oblasti u Omišu XVI ili XVII stoljeća, koji tužeći se na neko nasilje mletačkih podanika učinjeno podanicima turskim dodaje s ukorom: »... ako li je to vaš urdin, — kako ulište, takove pčele izliću«. A. Solovjev, Kako su turske age pisale mletačkim vlastima. Politika, 20 XII 1937. — Ovoga ironijskog žalca nema u francuskoj: De bonne rusche bon essaim. Mor. 469. Poslovica kakvo duplje, onake i pčele izliječu, govori se danas u Srijemu (u Gunji).

Kami ki se valja maha ne prima. D 1631 D. — Pierre qui roule n'amasse point de mousse. C 356, 560. Kamienj na mjejscu mochom obrastaje. Feder. IV 3542.

Kaže robstvo, a krije verigu. D 1663 Z. — U Gundulićevim Suzama sina razmetnoga, Plač 1, v. 361—366

kaže robstvo, krije verigu,
ište zdravje u nemoći,
kami u cvitju, cvit na snigu
snig na suncu, sunce u noći,
vjeru i ljubav tkogod scijeni
u nekrepkoj naći ženi. SPH IX³ 356.

Ki će bit lep, mora i trpet. Govori se na pr. djetetu, kad mu »vuha prediraju«; pa i u drugim sličnim prilikama. U Samoboru. ZNŽ XIX 2, 292. — *Lijepo je lijepu biti, ali je mučno pretrpljeti.* Kazao jedan čovjek berberu, koji nije umio brijati, te ga namučio dok ga je obrijao. K 3281. — Chi bella donna vuol parere, la pelle del viso gli convien dolere — e Chi è brutta, e bella vuol parere, pena, patisce, per bella parere. Prov. Tosc. 50.

Kiridžija, kamo ti kirija? — U handžije i u mehandžije. K 2541. U Virju: *Foringaš nijeden nikej nema. Idoč putem se zapije.* ZNŽ XXXI 2, 15. I stara francuska poslovica kaže, da se kirija sva zapije: Charreterie se boit toute. Mor. 342.

Ko čeka božić na božić, vazda mu je hudi božić. K 3050. *Pečenica se ne traži uoči božića.* K 4864. U jednoj dubrovačkoj pripovijetci žena u pripravama za krsno ime svetoga Stjepana Prvomučenika kara svoga muža: — Mili Bože, čudna čovjeka! sve mu je lasno — ne će nigda da vidi dan prije, što je od potrebe, nego baš dočeka Božić na Božić. M. Vodopić, Marija Konavōka 61.

Ko ima lijepu kuću i lijepu ženu, nije gospodar od nje. Za kuću misli se za to što mu gosti dosađuju, osobito Turci i kaluđeri. KP 2651. — Ki a belle femme ja il n'en soit lié. Mor. 1781. Chi ha una bella moglie, non è tutta sua. Strafforello II 618.

Ko mi zabavi, nek mi da mladu šćer (ako mi ne da starije). K 2813. *Ko mi zabavi, nek me ne dobavi.* Valja da je nekakva devojka ili udovica kazala. K 2814. Alaudin Sabit, Užičali (Užičanin), turski pjesnik (umro 1124 = 1712 u Dijarbećiru), koji je u epskoj pjesmi opjevao junaštvo Selim Giraja, hana krimskog, u leškom ratu, kaže na jednom mjestu: »Kome nije pravo, neka mi ne da kćeri«. Za Sabita (umro 1124 = 1712) kaže Muallimi Nadžija, da je imao osobitu volju i naviku upletati poslovice i pučke fraze u svoje pjesme. Bašagić, Uputa u prošlost Bosne 207, 210.

Ko na nebo pljuje, na obraz mu pada. K 3037. *Ne pljuj više sebe, da t' na lice ne pade.* D 2734 D. *Ko više sebe pljuje, na obraz mu pada* (n. p. kad čoek sramoti koga). K 2581. *Ko nada se pljuje, na obraz mu pada.* KNB 251, 157. Isto tako mletačka: Chi spua in su, la spuazza ghe torno adosso. Pasqualigo² 86. Slične su: *Ko na vjetar pljuca, na obraz mu pada.* K 2834. *Koji suprot vetru pljuje, na obraz mu doletuje.* Vitez. 37, kojima odgovara: Chi spua contro 'l vento, se spua int'el viso. Pasq. ib. Druge su mletačke: Pissar contro 'l vent, no se fa gnent. Chi pissa contro vento, se bagna la camisa. Ib.

Ko ne kupi mrvice, ne će steći punice. Ko ne kupi mrva, t. j. ko ne čuva, ne će steći kuće ni žene? K 2846. Karadžić dobro pogađa značenje ove poslovice, kako se vidi po ovoj sarajevskoj, koju sam čuo od Mehmed-efendije Handžića, biblioetkara Husrev-begove ćutubhane u Sarajevu: Ko ne bere mrvice, ne će imati punice; a ko ne bere male (mrvice), ne će imati mlade.

Ko ne zna služiti, ne zna ni zapovijedati. K 2842. *Dobro umije zapovijedat' ko umije služit'.* D 628 D. Gospodaru biti ni dobro ni komu, tko pria služiti ne bude drugomu. Hektor. Rib. v. 1325-6. SPH VI 39. Chi non ha servito non sa comandare. Chi servito non ha, comandar non sa. Strafforello I 331, koji navodi latinsku: Praeesse nescit qui subesse nescit.

Ko panadu često kusa, obraz mu je kako rûsa. U Dubrovniku, đe sam ovu poslovicu čuo, najviše se daje đeci za jelo panada, hljeb skuhan u goveđoj čorbi. Rusa znači ruža. Mjesto *obraz mu je* reče se i: *rumeni se.* K 2886. Se ti vol un toso ben nutrìo, daghe spesso pan bugìo. Pasqualigo² 136.

Ko rat želi, kod kuće ga imao! K 2917. *Ko rat želi, na glavi mu bio!* K 2918. *Tko drugomu zlo žudi, doma ga nađe.* D 4714 D. Slično u Dubravci Gundulićevoj ribar, koji je pribjegao u Dubravu, blagosilja grad:

> Da uzdrži višnja vlast u bitju vas tomu,
> a tko ište zlo na vas zlo našô na domu! SPH IX³ 267 st. 135-6.

S Karadžićevom slaže se njemačka, koju ima Strafforello II 280 (u prijevodu): Chi desidera la guerra, merita che la gli entri in casa.

Ko s psima leži, s buhama ustaje. K 2993. Ispravniji je oblik, radi jače naglašene antiteze: *Tko lijega sa psima, ustaje s buhama.* D 4817 Z. *Tko sa psim lijega, s buhama ustaje.* D 4901 Z. Db² cane: s psima — s buhami. *Tko leži sa psom, pun je buha.* KNB 250, 134. Koji med pse ide spati, on s buhami mora stati. Vitez. 36. Chi sta coi cani, s'impenisse de pulesi. Chi dorme . . . se leva coi pulzi. Pasqualigo² 82. Wer mit Hunden zu Bette geht, steht mit Flöhen wieder auf. Simrock 5047.

Ko se ovcom učini, kurjaci ga izjedu. K 2957. *Tko se ovcom učini, vuk ga izije.* D 4920 D. Sa strane ima u rukopisu pecora, možda aluzija na talijansku. Chi pecora si fa, il lupo se'l mangia. Polizian's Tagebuch 192. Stara francuska kaže: Qui se fait brebis le leu la mengue. Mor. 2126, novija: Qui se fait brebis, le loup le mange. C 360, 596. Među talijanskim varijantama navodi Wesselski l. c.: Chi capra si fae . . .; Chi colomba si fa, il falcon se la mangia; Chi si mette fra la crusca, gl'asini lo mangiano; Chi si mette tra le semola, gli asini se lo mangiano.

Ko se riječi ne boji, ne boji se ni batine. K 2965. *Koga ne boli reč, ne boli ga ni batina.* U Samoboru. ZNŽ XIX 2, 293. Chi non teme il sermone, non teme il bastone. Prov. Tosc. 74.

Ko se s tricama pomiješa, valja da ga svinje izjedu. K 2975. *Ko se meša s tricama, pojedu ga svinje.* K 7531. *Gdo se med poseje meša, tega svinje pojidu.* U Samoboru. ZNŽ XIX 2, 288. Hos porci comedent, qui se sub furfure miscent. W 37, 38. Hunc catulus comedet, qui se cum furfure miscet. W 38, 51. Iure canes lingunt hos, qui se furfure spargunt. W 44, 148. Kdo se mícha v otruby, přichází sviním pod zuby. Čelakovský 241.

Ko svoj može biti, tud nek ne bude. K 2926. Ova poslovica bit će bez svake sumnje prijevod neke strane, možda latinske: Alterius non sit qui suus esse potest. W 3, 65.

Slobošćina bolja j' gola,
nego služba prem ohola.
Ludo drugim gre služiti,
koji sam svoj more biti. Vitez. 15.

Ko zlima oprašta, dobrima škodi. U vojvodstvu. K 2635. *Tko zlijem prašta, dobrijem udi.* D 5020 D. *Buď razuman, ki god sudi; ki zlim prašća dobrim udi.* Vitez. 16. *Ko krivome oprosti, pravoga uvrijedi.* KIB 2044. *Ko zmiji oprosti, čovjeku naudi.* KIB 4253. Chi perdona ai tristi, nuoce ai buoni. Prov. Tosc. 60. Col perdonar troppo a chi falla, si fa ingiuria a chi non falla. Prov. Tosc. 60.

Ko zna bolje, široko mu polje, ko zna više, rodile mu višnje (ko zna ljepše, rodile mu trešnje). K 2641. Ova poslovica danas glasi obično: Ko zna bolje, rodilo mu polje, no taj oblik dobila je jamačno u novije vrijeme pod utjecajem onih drugih dvaju deseteraca. Onaj stariji oblik potvrđuje Kapetanović u Narodnom blagu 261, 302: Tko zna bolje, široko mu polje, i na kraju zbirke koju završava poklikom: Ko zna bolje, široko mu polje! Ovako svršava i Kačić »Pismu od vitezova Omiških«:

Ako li ti ugodna ne bude,
čini bolje, široko ti polje! Razgovor ugodni 1899, 369.

Jamačno je Kačić uzeo to od pučkih pjevača junačkih pjesama, koji ovako češće svršavaju svoje pjesme i time se kao brane od kritika. Na primjer:

Ko zna dulje, rodile mu dude,
ko zna šire, široko mu polje,
ko zna više, rodile mu višnje!
a mi, braćo, da se veselimo!

F. Krauss, Smailagić Meho p. 160. Dubrovnik 1886.

Ko zna bolje, dugačko mu polje,
neka kasa dugačkijem poljem. O. c. 155.

Stara dubrovačka poslovica kaže: Toga je polje tko umije bolje. D 5055. U svim tim poslovicama polje ima jedno staro značenje, to jest bojište ili igrište, na kojemu se bore ili natječu junaci u igrama pješačkim ili konjičkim. To pokazuje dalje poslovica: Eto polja, a eto konja (Da se gledamo ko je jači). K 1455. U tom značenju danas se češće upotrebljava turska riječ mejdan. Ovakve fraze dosta su stare, jer već najstariji poznati pjesnik dubrovački Šišmundo Menčetić u posveti svojih Pjesni, ištući blagi sud čitaoca, kaže mu:

Toj li jur sad bolje ti moreš, ti tvori;
oto ti jur polje; što umiš, govori. SPH II² 3.[10]

Koga nema na dijelu, nema mu (ni) dijela. K 2592. *Koga nije na dijelu, nema mu dijela.* K 2595. No Kapetanović ima: *Koga nije na djelu, nejma mu ni dijela.* NB 101, 153. Qui n'i est n'a sa part. Mor. 2054.

Koga sam psovala onoga sam i dopala. Kazala đevojka kad se vjenčavala za onoga, koga je prvo grdila, kao tješeći se. K 7501. S. M. S. (Simo Bogdanović). *Kega kudala, tega dopala.* (Čemu je

[10] Maretić u RJA X 637 ima ovaj primjer iz Menčetića pod »POLE d. polje u prenesenom smislu«, i to kao »područje, oblast, t. j. gdje je prilika, mogućnost kakovu radu«, no upravo trebalo ga je metnuti na str. 636 pod b, gdje polje znači »bojno polje, bojište, megdan«. Uz onaj primjer iz Menčetića Maretić ima drugi iz M. Držića:

To li vas što bolje tko umije kazati,
oto vam svijem polje, znajte se vladati. 429.

Zatim iz P. Kneževića, Pisme duhovne (1765), p. VII: A tko hoće bolje, eto mu polje, kako se običaje reći, pa iz Obradovićevih basana 190: Nek trče, kud su i pre toga, široko im polje! Vrlo je jasan i primjer iz Ljubišinih Pripovijesti 167: No ti široko polje i sreća na megdanu!

prije prigovarao, to je najzad uzeo; na primjer trgovac robu, a djevojka momka). U Samoboru. ZNŽ XIX 2, 292. Može biti da je to uzeto iz neke pjesme. Tako se u Erlangenskom rkp. pjesma br. 20 svršava stihovima:

koga sam imala toga sam izgubila
koga sam špotila toga sam dostala.

Slično u jednoj iz okolice pečujske:

Za kim sam ginila, toga sam zgubila,
na kog sam mrzila, tog sam zadobila.

Tordinac, Hrvatske nar. pj. Starije žen. pj. br. 22. Rkp. Mat. Hrv.

Koji grad dođe na dogovor (govor), blizu je za pridat se. D 1710 D. Ville qui parlamente est à demi rendue. Ciraki, Rečenice 311, 711 i Strafforello I 322, koji ima i talijansku: Castel che parlamenta è mezzo arreso. O. c. 281.

Koji me pas uvijedao, svojom dlakom liječio. K 2713. *Nije ga nigda pas uio, da ga svojom dlakom nije izliječio.* D 3009 D. E' non mi morde mai cane, ch'io non avessi del suo pelo. E' non mi fu fatta mai ingiuria ch'io non me ne vendicassi. Prov. Tosc. 354. Frasi e modi proverbiali. Hundsbiss heilt Hundshaar. Simrock 5061. Con la pelle del cane si sana la morditura. Prov. Tosc. 164. Ingiurie, offese. — *Ako ga zmija pecne, ali ga svojijem mesom izliječi.* D 23 D. Ovako simpatetičko liječenje potvrđuje i istočna poslovica: Odakle te čapa čapi, otale i lijeka traži. K 113, 113, 1320.

Krava, koja s volovi ne ije, ali je jela prije, ali će jesti poslije. D 1820 D. Bit će prema mletačkoj (trevizanskoj): Quando la vaca no magna col bo, o l'ha magnà 'vanti o la magna daspò. Pasqualigo[2] 291.

Kruha s očima, a sira bez oči daj mi Bože. D 1858 D. Po mletačkoj: Pan con oci, formagio senza oci, vin che salta ai oci. Pasqualigo[2] 297. Pane cogli occhi, e cacio senz'occhi (o Pane alluminato e cacio cieco), e vin che cavi gli occhi (o che schizzi negli occhi) — ovvero Caccio serrato, e pan bucherellato. Prov. Tosc. 311. Isp.: Hljeb sa šupljikama, a sir bez šupljika valja. K 6943.

Kudu odrijet, tu je pos'o. D 1877 Z. *Najmučnije se rep odire.* D 2508 Z. *Rep je odrijet najmučnije.* D 3936 Z. *Najmučnije se rep odire.* D 2508 Z. A la queue est li encombriers. Mor. 53. En la coue gist li encombries. Mor. 660.

Kume se svadiše, otari se odkriše. D 1883 D. Kad se dvije žene karaju, odaju jedna drugu. Fraza: Odkrivat otare D 3304 D bit će uzeta od talijanske: Scoprire altarini, koja znači Palesare le altrui magagne o ree opere. Strafforello I 38.

Kupim ti ih u kraliješ. D 1894 D. Pamtim sve, što si mi rekao, i nižem jednu do druge. RJA ima ovu poslovicu: Kupim si (!) ih u kraliješ, i za smisao upućuje na »raboš«.

Kus pijetao pile do vijeka. K 3174. Galina nanarela par sempre polastrela. Pasqualigo[2] 62. Da dona picoleta, par sempre zoveneta. Pasqualigo[2] 62.

Kutnji lupež kuću kopa. K 3175. *Ki u domu ima tata, malo prudi zaprit vrata.* Vitez. 42. Mal se garde du larron qui l'enclot en sa meson. Mor 1180. Ja ne verroiz si mal larron con le privé. Mor. 977. On ne se puet garder de privé larron. Mor. 1526.

Kuvar i podrumar uvijek se dobro razumiju. Po manastirima. K 3113. Tra il cuoco ed il canovaio non è mai inimicizia. Strafforello I 431, koji ima na istom mjestu slične poslovice: Il cuoco cuoce l'arrosto al cantiniere, e il cantiniere spegne la sete al cuoco. Cuoco e cantinieri sono i migliori compari. Cuoco e cantiniere rado son soli. Quando il cuoco e il cantiniere si accapigliano, si sa dove è andato il vino. Quando il cuoco si bisticcia col cantiniere, si sa dov'è andato il burro. Isti p. 432. Il cuoco disse al cantiniere: Se mi cavi la fame, io ti spengo la sete. Dan. Quando il cuoco e il cantiniere sono amici, guai alla cantina. Dan. Cuisiniers et dépensiers sont souvent grands compagnans. Fr.

Lijep debeo, zenđil pametan. Valja da se prvo misli za konja. K 3269. U ovoj poslovici pokvaren je red riječi, jer bi trebalo biti: Debeo lijep, zenđil pametan, kako pokazuje stara dubrovačka: *Pritilo lijepo, bogato mudro*[11] u Skupu Držićevu, gdje starac misli

[11] Izdavač je metnuo zareze: 'pritilo, lijepo, bogato, mudro'.

uvijek o svome sakritom blagu: »Pri zlatu se gubi dobrota, zlato šteti ljudi, a komodita lupeža čini, a zlato je kalamita.[12] Amor nije amor, zlato je amor; zlato stare, mlade, lijepe, grube, svete, griješne, svjetovne, crkovne pridobiva. Zato se sada zlati osli dokturaju, er su zlatni: vas je u njih razum, pritilo lijepo, bogato mudro[11]; zlatu se i prvo mjesto dava . . .« SPH VII² 206. I malo dalje, kad Skupu govori Zlati kum: Bogat je tko je dobar, Skup odvraća: A ja velim: dobar je tko je bogat. 215. U Srijemu kažu danas: Debelo lijepo, bogato mudro. (U Gunji.)

Lijepe kolo vode, a ružne kuću kuće. K 3270. *Lijepe (žene) kolo vode, ružne kuću teku.* Stojan. 114. U jednoj dalmatinskoj noveli neki Bošnjak Jusuf Ljevopoljac svjetuje nekoga Jerka, koji ženi sina: Ne jagmi se o ljepotu, već o koljeno i kuću. Lijepe kolo vode, ružne kuću stežu. Ilija Ujević, Dokonice 11. Izd. Mat. Hrv. 1906. Qui bien chante et bien danse, fait un métier qui peu avance. Ciraki 361, 603.

Ludim se brod kuša. K 3309. *Ludijem se brod brodi.* D 2102 D. Ad vada temptanda primo stulti statuuntur. Werner 2, 34. Na poslovicu Ludijem se brod brodi upućuje Karadžićeva 3550: Mudri radi da zavali ludijem ždrijelo.

Ljubav razlog zaslijepi. D 2052 D. Možda po talijanskoj: Affezione accieca ragione. Prov. Tosc. 19. Affection aveugle raison. Strafforello I 21.

v. str. 58 Zaovu karaju

Majka kćerku kara, snaši prigovara. K 3361. *Majka kćercu kara, a nevjesti prigovara.* D 2138 F 21. *Zaovu karaju, a nevjesti svjet davaju.* D 5774 D. *Majka kćerku kara, snaši prigovara.* Stojan. 88. Dico a te, suocera, perchè la nuora intenda. Prov. Tosc. 353. Frasi e modi pro verbiali. Bliža je hrvatskima druga talijanska: Dico a te, figliuola, acciocchè intenda tu, nuora. Strafforello II 64.

Malo je ošljega potrčanja. D 2153 D. Na istu poslovicu bit će aluzija u pismu Ignjata Brlića iz Broda 17 srpnja 1836 Karadžiću:

[12] Kalàmīta, f. magnet, v. RJA, gdje fali ovaj primjer.

Što se Bosanske vojske tiče, mogu vas javit da je to sve magarećja terka. Vuk. Prep. V 161. Mačja trka do pojate, jal do prvog duba, govori neki Jure Kujinić petorici ustaša, koji su se digli na Turke 1878 u Hercegovini. N. Š. I Hercegovac ljubi. Narodni koledar za 1883, 101. Ovu poslovicu *Mačja trka do pojate* čuo sam od jednoga Hercegovca u Zagrebu 1938. S prvom se slaže mletačka: Aseno che trote, seren fato de note e dona che cora, no dura un'ora. Pasqualigo² 51. Latinska sredovječna kaže slično za kokošji lijet: Non puto galline dudum durare volatum. W 60, 224. Druga jedna mletačka uspoređuje gospodsku zaštitu s trkom stare mazge: Protezion de signori, troto de mula vecia. Pasqualigo² 41.

Malu se ne srčim, a veliku se ne nadam. D 2165 D. U Sorkočevićevoj dopuni Gundulićeva Osmana lijepa amazonka Sokolica obećava caru, da će za njega vojevati na Istoku:

> . . . Ištom da mi zapovije
> tva vlas, svako djelo uzeću:
> od velicijeh strah me nije,
> a od malijeh se srčit ne ću. SPH IX³ 620.

Među dva prijatelja jedan pisac, a dva svjedoka. D 2204 D. Co' ognun fa pato co' l'amigo faghene quatro. Pasqualigo² 43.

Mužu, da ne vidiš; ženo, da ne oslijepiš. D 2392 D. Ovu poslovicu tumačio mi je jedan Dubrovčanin: Na neke stvari dobro je da muž ili žena ne paze, kad ih drugi od njih radi. S tim bi se slagala njemačka: Žena ima biti slijepa, a muž nijem. Strafforello I 313. Pour faire un bon ménage il faut que l'homme soit sourd et la femme aveugle. Ib.

Na hipu se vrijeme vrti. D 2404 Z. *Na hipu se svakom brijeme vrti.* D 2403 Z. Ovo će biti uzeto iz Gundulićevih Suza sina razmetnoga, gdje se u drugom Plaču razmatra prolaznost svega na svijetu i gdje jedna strofa glasi:

> Što je bilo prošlo je veće,
> što ima biti još nije toga,
> a što je sada za čas ne će
> od prošastja ostat svoga;

na hipu se brijeme vrti,
jedan hip je sve do smrti. SPH IX[3] 361 st. 251-2.

Na konja sadnita sve muhe sjedaju. D 2410 D. *Na mršava konja muhe sjedaju.* D 2420 D. Ai cani e ai cavalli magri vanno addosso le mosche. Prov. Tosc. 66. Ai cani magri se ghe taca le mosche. Ili Le mosche va drio ai cani magri. Ai poveri, agli infelici piovono tutte le disgrazie. Pasqualigo[2] 85 dodaje klasičnu Miseros fortuna tenaciter urget. Ovid.

Na lijepoga dim ide. K 3652. KNB 132, 24. Isto tako kaže mletačka: El fumo va dai più bei. Pasqualigo[2] 64 s tumačenjem: De' belli vana gloriosi. Ma s'usa spesso scherzevolmente alorchè, conversando, spegne si un lume. P. nadovezuje latinsku sentenciju: Fastus inest pulchris, sequitur superbia formam. Ovid. fast. 1. Il fumo va dietro ai belli. Cioè l'albagia, la burbanza, la vanità. Prov. Tosc. 51. U Otoku u Slavoniji vjeruju, da dim ide na onoga, koji je na stazu mokrio. ZNŽ VII 185. U Gunji, u Srijemu, upotrebljava se gornja poslovica za čovjeka, koji se razboli ili mu dolaze nezgode. Kad se pak pastiri griju kod vatre, pa vjetar na jednoga dim nosi, kažu mu drugi: Ti si na stazu piš'o.

Na loncu koji vri muha ne sjedi. D 2415 D. Mletačka slično kaže za mačku: A pignata che boge, la gata no va vicin. Pasqualigo[2] 170.

Na praznu guvnu nije mravi. D 2435 D. A granaio vuoto formica non frequenta. Prov. Tosc. 247. Povertà, Ricchezza.

Na suncu bdjeti a na mjesecu spati nije časno ni korisno. D 2444 D. Čini se, da u ovakom obliku ova poslovica sadržava pogrešku, i da će joj ispravan oblik biti: Na mjesecu bdjeti a na suncu spati —, kako pokazuje njezin talijanski uzor: Vegliare alla luna e dormire al sole, non fa nè pro nè onore. Prov. Tosc. 144.

Najdragše se pišce hodi, gda se konj za sobom vodi. Vitez. 40. *Najlipša je k hodu želja, gda se konj za sobom pelja.* Isti 38. Aise veit a pié qui son cheval maine en destre. Morawski 41.

Najgore prase najbolju krušku dobije. K 3617. Ai peggio porci vanno (o toccano) le meglio pere. Tosc. 66. *Bolja kos' gorem psu.* D 234 Z. *Gorem psu bolje kos'.* D 855. *Najzločestijem prascu najbolji želud.* D 2517 D.

Nakrcat sve na jedan brod. D 2522 D. Sličan smisao imaju poslovice. Len ne doit pas semer toute sa semence en un champ. Mor. 1500. Ne zbija se vas smok u jednu mješinu. KNB 159, 409.

Ne bi ga iz boba izagnao. D 2560. — Reče se i danas u Dubrovniku (mjesto »boba« kaže se i »kupusa«) za mala čovjeka, koji nije veći od bobove vriježe, kako čujem od g. Ive Bogdana, novinara.

Ne bi mu careva riznica dosta bila. D 2563 D. — Danas se kaže u Dubrovniku za rastrošna čovjeka: I papinu bi kašu potrošio. Kaša je kasa.

Ne će se naslonit na meko. D 2600 D. — U Mandi, komediji Držićevoj, Anisula svodilja, pošto je Lonu de Zauligo dovela u situaciju, gdje će on nastradati, govori mu za se, da on ne čuje: Hod' tamo; na meko ćeš se naslonit. SPH VII[2] 177.

Ne dao ti se bog sebru moliti. D 2618 D. . . . ćud potištena — . . . na molbah vrlja izlazi. Osman 18, 931-2. SPH IX[3] 547. — Slična je francuska: Tant con len prie le vilain, ne fera il ja bien. Mor. 2290.

Ne dava mi srce. D 2619 D. — U Pjerinu Držićevu Dijana se tuži: Na što si me doveo?! Srce mi davaše! SPH VII[2] 453. Izraz »srce mi dava« sa značenjem: srce mi sluti, slutim, ima RJA II 312 potvrđen iz Vetranića: Srce mi lje dava, da ne će dobro bit. 2, 247 i: Srce mi zlo dava. 2, 213. Dare il cuore u talijanskom znači Bastar l' animo, Aver coraggio e sin. Tommaseo-Bellini Vocab. III 32.

Ne gledaj što pop tvori, nego slušaj što zbori. K 3827. — Debes consilium sectari presbiterorum; ipsorum facta sed tu vitare labora! W 19, 49.

Ne igra nova suknjica nego igra puna guzica. K 7614. *Ne igra suknjica već sita guzica.* K 3889. — Ispravnije će biti onaj prvi

oblik, kako pokazuje francuska: Ventre saous joue. Mor. 2465. Ventre(s) saous joe, non cotelete noeve. Mor. 2466.

Ne ispijaj svakoj čaši dance, izvrnućeš u nebo prkance. K 3893. S ovim se slaže šaljiva basna, u kojoj razgovaraju ploska ili čutura i rakidžija: Ploska bosanska ovako je jednom eglenisala: Šta je ovo poda mnom? — Rakidžija: Četri noge, a da što? — Ploska: A što je među nogama? — Rakidžija: Bogme dupe! — P.: A što je ovo gori? — R.: Grlo. — P.: Sad čuj! ko meni prvo okrene u nebo dupe, ja ću bre njemu poslije. Ova priča smjera na pijance. V. Vuletić-Vukasović, Narodna kuća ili dom s pokućstvom u Dalmaciji, u Hercegovini i u Bosni. ZNŽ I 39.

Ne kraja se plašć ni halja, da neg k jednom dažju valja. Vitez. 42. — Non si fa mantello per un' acqua sola. Prov. Tosc. 40. Ne će se bijelj za jednu noć. D 2599 D.

Neka je koka šarena, pa makar i ne snijela jajeta. Reku đekoji, najviše u šali, o đevojkama, kad se govori o ženidbi, t. j. neka je lijepa, a u ostalom makar kakva bila. K 3904. Trijezno sudi stara dubrovačka: Ne gleda se kakva je kokoš, neg koliko jaje nosi. D 2630 Z.

Nema očevine bez krčevine. K 3979. *Nije tečevine brez krčevine.* Stojan. 35. *Brez krčevine nema stečevine.* N. Tordinac, Hrvatske nar. pjesme i pripoviedke iz Bosne str. 1. 2. izd. Vukovar 1883.[13]

Ni lupeškoj ženi nije vazda smijeh na usti. D 2935 D. — Non ride sempre la moglie del ladro. Prov. Tosc. 87.

Ni prsti u ruke nijesu svi jednaki. K 4353. *Ni svi prsti u ruci nijesu jednaki.* K 7650. V. Vrč. Tuti i dèi no xe compagni. Naturale disuguaglianza fra gli nomini. Pasqualigo[2] 84. Tuit li doi de la main ne sont mie onni. Morawski 2436.

Ni zlu teci, ni dobru ostavi. K 4160. *Ni vrijednu teci, ni malo vrijednu ostavi.* K 4150. — Može biti da je ova druga kajkavskog izvora, jer u kajkavskom malovreden znači nevaljao. Indirektno to

[13] U ovoj knjižici pjesme imaju posebnu numeraciju i paginaciju, a pripovijetke, koje za njima dolaze, opet posebnu numeraciju i paginaciju.

bi potvrđivala Vitezovićeva: Nit dobromu blago spravljaj, zločestomu nit ostavljaj; ki je dobar sam ga spravi, malovridnjak vse raspravi. Priričnik 19. Vrijednu ne teci, a zločestu ne ostavi. D 5611 Z. Druga dubrovačka: »Ni k zlu teci, ni dobru ostavi« jamačno ima glasiti: »Ni zlu teci —.«

Nije vlah tko u vlasijeh stoji, neg tko vlaška djela čini. D 3088 D. *Nije vlah ko među vlasima živi, već je vlah ko vlaški radi.* KNB 166, 514. — Čini se, da je Kapetanović i ovu svoju načinio prema starijoj dubrovačkoj. Vlah je ovdje sinonim za horjat, kako pokazuje talijanska: Non è villano perchè in villa stia, ma villano è chi usa villania. Prov. Tosc. 177.

Nijedan dim bez (malo) ognja nije. K 4171. *Malo krat je dim bez ognja.* D 2156. *Brez vatre neima dima.* Stojan. 35 ispoređuje je s drugom poslovicom: ne miče se gora brez vjetra.

Bez ognja dima zač ne vidi človik živ,
također ovi plač ne more bit laživ.

Š. Menčetić br. 128 st. 5—6, SPH II[2] 11.

Đe se goď puši, onđe vatre ima. K 1413. Gdje je vatre, tu je i dima. KNB 61, 33. Gdje vatra, ondje i dim. KNB 64, 78. — N'est fu saunz fume(e) ne amour sanz semblant. Mor. 1361. Nul feu est sens fumee ne fumee sens feu. Mor. 1364. Non si dà fumo senza fuoco. Strafforello II 142, koji navodi Pautovu: Flamma fumo est proxima.

Niko se nije naučen rodio. K 4319. *Nitko se nije s naukom rodio.* Stojan. 135. *Nitko se naučan ne rađa.* D 3135 Z. *Nitko se naučen nije rodio.* D 3136 D. — Nessuno nasce maestro. Prov. Tosc. 117. Non si doventa maestri in un giorno. Prov. Tosc. 117.

Noge u njoj prekrstio ko je načinio! Reče se za malu čašu. K 4443. *Oko šta je ruke skrstio!* Kad ko učini kakav posao koji ne vrijedi mnogo. K 4675. — U jednoj narodnoj pjesmi Stahorac Alija iz Stahora grada nudi Kraljevića Marka kupićem vina od dvanaes oka, u koje je »natukao« travu avdovinu i bacio teške bendžiluke.

Uze Marko, zlo ga ne uzelo,
i mrku ga prinosio brku,
i popi ga, zlo ga ne popilo;
kad popio oni kupić piva,
bijelim ga zubom prifatio,
preko sebe kupić prebacio,
pa ovaku veli lakrdiju:
»Nu majstora, tko te načinio,
oko šta je ruke sastavio!«

Hrvatske nar. pjesme, pjevao ih Perkan Karaivan Pavić, a popisao Milko Cepelić, str. 30. Djakovo 1903.

Tako i hajduk Mali Marijan, sestrić harambaše Tomića Mihovila, ište od jednoga handžibaše kupić vina, pa kad mu je dno brdu izvratio, onda reče:

»Šipke jeo, tko te načinio,
oko šta je ruke sastavio.« Isto dj. 333.

Oni, koji su razigrani u piću, običavaju nerijetko i danas u lokalima razbijati čaše, koje su ispili. Taj je običaj vrlo star. Jedna firentinska anegdota iz petnaestoga stoljeća kaže: Un Tedesco, bevendo coi bicchieri piccioli, come havea bevuto, gli lasciava cadere; dimandato perchè, disse che lasciava loro, quando, essi lui. A. Wesselski, A. Poliziano's Tagebuch 1477—79, n. 321.

Nova metla dobro mete. Ili: *Nova metla lijepe mete.* U Kotoru. K 4424, 4425 Z. — Kod posljednje upućuje K na poslovicu: Novo sito samo sije, koju tumači: Iz početka svak svoj posao radi dobro. D 2224, 4434. — Pulverulenta novis bene verritur area scopis. W 73, 150.

Novac je dušogubac. K 4427. — La roba ruba l' anima. Prov. Tosc. 252. Povertà, Richezza.

Nude se kao Grci u arište. K 4455. — Ovoj humorističkoj poslovici, koju ima Karadžić u svojoj zbirci str. 227, slična je poljska: Ceremonjują się jak Opaccy do wieży (Nude se udvorno kao Opacki u kulu). Jabłonowski tumači ovu poslovicu anegdotom: To su bila braća Opacki, koji su u Grodnu bili odsuđeni na zatvor. Došavši na rok, kad je trebalo primiti kaznu, ne mogoše se pogoditi, tko bi prvi ušao, stariji ili mlađi, koji je imao nekaku zemaljsku službu. Radi toga uopće nijesu ušli u kulu, pa su ih za to kasnije odsudili na godinu dana i globu.[14]

[14] Jan Bystroń, Przysłowia polskie str. 125. Krakov 1933. — Slično pripovijeda to isto Čelakovský, Mudrosloví národu slovanského 493.

Slične su poslovice: Starijega valja i u paklu poznati i: Le plus ancien va toujours devant, même a la potence (Stariji ide uvijek naprvo, pa i na vješala). E. Ernault, Dictons et proverbes bretons. Melusine VIII 87. Sasvim suprotno kaže moderni književni historik češki: V pekle se nikomu nevašnostuje (U paklu se nikomu ne govori Vaša Milosti). Josef Vašica, České literární baroko, p. 16. Naklada Vyšehrad. Prag 1938.

Oči su voda (mogu čoeka lasno prevariti). K 4815. — U jednoj hercegovačkoj narodnoj pjesmi pjeva djevojka:

Moj se dragi na me naljutio,
što sam drugog okom pogledala,
i što sam mu vezen jagluk dala.
Ako sam ga okom pogledala,
nijesam ga srcem sevdisala;
oči voda gledaju svakoga. MH VII 14.[15]

Od bačava čini karatijele. D 3234 Z. — U Dundu Maroju Dubrovčanin Niko pitajući za mladoga Mara Marojeva, koji je potratio očev kapital, s kojim je imao trgovati, kaže: Što je od njega? Čuo sam da od bačava karatjele (je) učinio. Rešetar, u svom izdanju Komedija Držićevih SPH II[2] 298, upućuje na gornju poslovicu. Ova fraza jamačno znači »došao je s konja na magarca«. Carrattello je sudić, burence. Parčić.

Od šta kotao od toga i ručica. K 4649. — Pravilniji je oblik: Od šta kutao — K 4649, kako pokazuje stara dubrovačka: Od česa kut'o od tega i ručica. D 3238 Z.

Odsijeci mi ruke i noge, a stavi me među moje. D 3316 D. — Ligheme le man e i pie, e metime tra i mie. Pasqualigo[2] 79. Legami mani e piei, e gettami tra miei. Prov. Tosc. 61.

Onaj mi je brat, koji mi je dobru rad. K 4696. — Colui è mio zio che vuole il ben mio. Prov. Tosc. 90.

Onaj (tekao) *s dušinom, a ovaj* (jede) *s družinom.* Kad kakav tvrdica steče imanje i pravo i krivo, pa poslije njegove smrti dopadne kakvome koji ga nemilice troši i prosipa. K 4698. Karadžić je uz neke poslovice bilježio, gdje ih je čuo ili otkud ih je dobio, ali je šteta, što to nije činio redovno. Da je i to svagda držao na umu,

[15] Varijante: Karadžić V 377, 278. Petranović I 213. Kurt br. 33. ZNŽ XXIV 309.

*

imali bismo u njegovoj zbirci dragocjeno pomagalo za proučavanje geografije poslovica. Tako bismo na primjer u ovom slučaju mogli jasnije razabrati, u kako bliskoj teritorijalnoj vezi stoji ova poslovica s njenim parafrazama u Vitezovića: Što spravi otac s dušinom, to razpravi sin s družinom. Priričnik 34 i Što s dušinom otac spravi, rad s družinom sin razpravi. Prir. 46. A padre avaro (o cupido) figliuol prodigo. Prov. Tosc. 48.

Otkud sam se nadao da me sunce ogrije, odonud me led bije. K 4794. *Od kud sam se nad'o da me će sunce ogrijat' otud me mraz znobi.* D 3255 Z. Nešto dalje je druga dubrovačka: *Od kud bih se nad'o pogači od tud me dopade boban.* D 3254 Z.

Odkud mnjah da me će ogrijat sunačce,
odtud sve nesrjeće slide me srdačce. SPH II² br. 341 st. 1—2.

Pas od psa ne jede. K 4855. *Pas pasjega mesa ne ije.* D 3465. Isporedi njemačku: Ich will keinen Hund beissen, denn ich muss meinen Zahn für den Wolf sparen, sagt der Schafhund. Simrock 4996. Ne će pas pasjega mesa. U Brusju na Hvaru.

Pišti kao guja u procijepu. K 4893. *Cičat' kako zmija u procijepu.* D 368 D. *Ciči kao zmija u procijepu.* KNB 33, 6. *Cvili kao guja u procijepu.* Kad ko plače i nabraja. Buconjić, Život i obič. u Bosni 122. Sar. 1908. Ova stara poredba nalazi se u Pjesnima Šišmunda Menčetića, koji u jednoj pjesni kaže:

...zač mi dodija tuže se svaki hip
kako taj zmija ka cvili u procip. SHP II² br. 353 st. 7—8.

U Džore Držića ima ista poredba:

...neg cvilim jak zmija sva puna nalipa,
kada se privija po srijedi procipa. Isto dj. br. 821.

Pitat krčmaricu ima li dobra vina. D 3512 D. — To jest, smiješno pitanje; jer tko prodaje nikome ne će reći, da mu roba nije dobra. Po talijanskoj: Non domandare all' oste se ha buon vino. Prov. Tosc. 267. Regole del Trattare e del Conversare.

Popovska juha do dna kotla gusta. K 5038. — Može biti da je ova poslovica iz Dubrovnika ili iz njegove okoline, jer je donekle

slična dubrovačkoj: Mir baba, mir djede, peci toj, ter se goj, kuljenova juha do(d)na je gusta. D 2245. Toj će biti mjesto loj, vidi sličnu poslovicu i njenu paralelu iz Venere Držićeve ZNŽ XXXI 2, 24.

Prazno bure (većma) zveči. Siromah i lud više se hvale nego bogat i pametan. K 5129. *Neuk je nalik na ćup: što je prazniji, to više zvoni.* KNB 1867. — Vaso vuoto suona meglio. Quanto più manca la roba, tanto più cresce lo strepito. Prov. Tosc. 253. Povertà, Richezza.

Prepoznal bi te zmed sto turopoljskih svinj. U Samoboru. ZNŽ XIX 299. — Ta je fraza poznata i u slovačkom jeziku, kako pokazuje ova pričica: Stari Janko Cadra, krčmar u Myjavi, svadio se u svojoj krčmi s konjskim trgovcem Svatíkom. Svatík, muž kao gora, htio bi krčmara vrlo ražestiti, pa ga grdi: »Ja bih tebe i među svinjama poznao!« — »Ja tebe ne bih!« odvrati Cadra. Miroslav Pácalt, Veselé historky slovenské 19. Bratislava 1932.

Preprijatelj neprijatelj. K 5177. — Chi t'accarezza più di quel ch' e suole, o t' inganna o ingannar ti vuole. Prov. Tosc. 19. Chi ti fa più di mamma, t' inganna. Prov. Tosc. — *Premio nemio.* U Grblju. K 5168. — Da chi ti dona, guardati. Prov. Tosc. 19. Qui mieus aimme de merre, c' est fainte nourice. J. Ulrich, Altfranzös. Sprichwörtersammlung. Zs. f. franz. Spr. u. Litter. XXIV 1. Berlin 1902.

Prođe sivac Kruševac! Već je prošlo vrijeme tome. K 5222. — I ova je poslovica dosta stara, jer je nalazimo u dubrovačkom zborniku: Prošo je sivac Kruševac. D 3840 i uz nju pripisano: falcone, jamačno kao geslo, kojim se označuje neka talijanska poslovica o sokolu, koji je odletio. Možda je ova talijanska bila slična drugoj, koju ima Poliziano: È già di là dal rio passato il merlo. Preletio je već kos na drugu obalu. Wesselski, A. Poliziano's Tagebuch 1477—1479, p. 192. U Čistilištu Dante pripovijeda o Sanezu (iz Siene), koji u boju izvan sebe od radosti, što su razbijeni protivnici, viče prema Bogu:

O mai più non ti temo;
Come fa il merlo per poca bonaccia. Purg. XIII 122-3.

Isto značenje imaju poslovice: *Razmitiše kola plast.* KNB 204, 25, i: *Prešla je baba z kolači* (u Zagrebu).

Prošao izmedu kapi. KNB 199, 212. *Prošao je proz kaplje.* D 3837 Z. — Wenn es regnet, muss man machen wie die Nürnberger und drunter herlaufen. Deutsche Sprichwörter 8302. Dosjetljivost Nürnberžana hvali druga njemačka poslovica: Venediger Macht, Augsburger Pracht, Nürnberger Witz, Strassburger Geschütz und Ulmer Geld regiert die Welt. Ciraki, Rečenice 192, 1020.

Prstom ga kažu. D 3847 Z. *Prstom je kazan.* D 3848 Z. — U pjesmi »Mneći ja, gospođe da ne će potužit« Šišmundo Menčetić nalazi, da se prevario misleći, da mu ne će biti uzalud, što »pravedno« služi njenu »moć ljuvenu«;

ku pravdu u nehar tva ljepos obrati,
ter mi je nova stvar toj čudo gledati.
Ko čudo, da ja vih, ne bih sad žalovan,
od ljudi ne bih svih prstom sad kazovan.
SPH II² br. 121 st. 7—10.

U Suzama Sina razmetnoga:

Prstom kazan i odsvud gledan. Plač I st. 384. SPH IX³ 356.

Psa pokaraj, pokaraj vuka, a ne pokaraj čovjeka stara. D 3868. — Prijevod talijanske: Gastiga il cane, gastiga il lupo, non gastigare l' uomo canuto ili: Gastiga il cane e il lupo, ma non il pel canuto. Giusti, Proverbi Toscani 146. Može biti da se misli, da je uzalud odvraćati stara čovjeka od njegovih nazora i navika, kao što pokazuje druga na istom mjestu: È più facile arrovesciare un pozzo, che riformare un vecchio. — Vieil chien est mal a metre en lien. Mor. 2472.

Qui bien boit, Deu voit. Mor. 1839. — Čini se, da je ova poslovica zaključak šaljivog silogizma latinskog, koji se čuje i u našim latinskim školama: Qui bene bibit, bene dormit; qui bene dormit, non peccat; qui non peccat, venit in coelum. Ergo qui bene bibit, venit in coelum.

S lisicom liha'. D 4005 D. — S ovom dubrovačkom podudara se sasvim mletačka: Co le volpe bisogna volpezar. Pasqualigo² 59 *i* toskanska: Con la volpe convien volpeggiare. Prov. Tosc. 46, gdje je dodana stara latinska: Cum Cretensi cretizare.

S mahnici općiti, i vodit' zle žene, i osle goniti, muke su pakljene. D 4006 D. — Bit će po talijanskoj: Chi asino caccia e puttana mena, non esce mai di pena. Prov. Tosc. 99. Qui asne touche et femme maine — Dieu ne l'a pas gardé de paine. Mor. 1820. — Ovo je upravo distih, uzet, kako se čini, iz Tirene Držićeve, u kojoj stari Vlah Radat, pošto se umorio tražeći pastira Miljenka, koji po gori mahnita za vilom, govori sam sebi:

Radate, zlo s' pošao, ja viđu, žimiti,
odkad si došao mahnice liječiti.
Tovare goniti i vodit zle žene,
s mahnici obćiti muke su pakljene. SPH VII² 99 st. 985-8.

Sam draži od meda, dva teža od leda. D 4043 Z. — Valjada tako misli djevojka, koja se želi udati za jedinca, a ne u zadrugu, gdje će joj svatko zapovijedati. Istu želju izražava poslovica: Sam je junak rešeto dukata, s rodom junak rešeto krušaka, koja se najviše čuje u Sarajevu, »gdje gospoje žele imati muža koji nejma mnogo porodice«. KNB 208, 5. U jednoj narodnoj pjesmi

»Osmerica dolazili,
te su majci govorili:
»Daj nam, majko, tu tvoju djevojku!«
»Kolika su, majko?«
»Osmerica, šćerko,
osmerica, sedmorica,
šestorica, petorica,
četvorica, trojica,
dvojica, sam jedan,
nijedan,
neću ti, majko, za jedinca poć.«

Tako su i sedmorica dolazili, pa petorica, četvorica, trojica, dvojica, a kći svaki put slično odgovara, dok na posljetku

jedan dilber dolazio,
pa je majci govorio:
»Daj mi, majko, tu tvoju djevojku!«
»Kolika su majko?«
»Jedan dilber, šćerko!«
»Sad ću ti, majko, za jedinca poć!«

B. Petranović, Srpske narodne pjesme iz Bosne I br. 202. Sarajevo 186.

Istu pjesmu slušao sam više puta pjevati uz dude staroga dudaša Filipa Vlahovića iz Hrgovljana, a čini mi se, da ju je od njega na fonograf snimio g. prof. Milovan Gavazzi, kad smo bili u tom selu prije nekoliko godina. U drugoj pjesmi djevojka želi momka:

koji nema oca ni matere, ni snašice, meni jetrvice,
niti ima brade ni brkova, ni sestrice, meni zaovice.
niti brata, ni ručna djevera, Karadžić V 453.

Sasvim protivno u drugoj jednoj pjesmi djevojka moli Boga, da joj da dobra vojna i u vojna puno roda, i zatim se crta lijepa idilička slika, kako mladu nevjestu opremaju s velikom pažnjom svi ukućani, kad se sprema k majci u pohod. Mat. Hrv. VII 237. Petranović I 124. Blažinčić Nar. pj. 85. Mirković br. 5. Kukić I, XLI i dr. No danas zacijelo velika većina djevojaka birala bi, kao ona prva, samca i jedinca.

Samoborci piju vino z lonci, kaj imaju, sve za vince daju. Ovako govori djevojka, koja, kad bi joj dali izbirati, ne bi uzela nijednoga Samoborca, s tom motivacijom. ZNŽ XVIII 331. — Samoborci nisu norci, pijuć dobro vino s lonci; bolje s lonci vino piti neg s peharci žednom biti. Vitez. 134. Čni se, da je Vitezović, bojeći se prigovora od osjetljivih Samoboraca, sam ublažio ovu staru poslovicu.

Sila pravdu ne žudi. D 4085 D. — Ovu poslovicu nalazimo u Planinama Zoranićevim, gdje se kaže: Sfaki po sebi priročan beteg koliko godi veće more človik se usiluje skrovito i potajno držati, ništar manje općena rič ovo jest, da sila prafdu ne žudi i nevolja zakon nima. SPH XVI 5. Da je tu sentenciju pjesnik poznavao kao poslovicu, svjedoči izraz »rič općena«. *Sila Boga ne moli, a pravde ne pita.* K 5656. — Contro la forza (o il fatto) la ragion non vale i La forza caca addosso alla ragione. Prov. Tosc. 69.

Sinoćne su hvale u kupusu zaspale. D 4086 Z. Čini se, da je ova poslovica nastala od djevojke, koja hvalila, kako je radina, a kad su k njoj došli ljudi da je vide, ili svatovi da je vode, nađu je, gdje za sunca spava,

»iglicu joj rđa zarđala,
svila joj se po smetlištu vuče.« MH Pj. VII 512.

Bos. Vila II, 1887, 139 (Valila se materina vala); Pavlinović br. 1224 (iz Rakitna u Hercegovini. Rkp. MH).

Sirotinjsko ljeto. U jesen ili zimi kad je lijepo vrijeme. K 5683. Slična je talijanska: L' estate è la madre dei poveri. Giusti, Prov. Tosc. 361.

Skrio se je za prs'. D 4127. — Kad se kuća gradi . . . kako je ko zgodniji, tako bolje i dariva naimara, pa je sramota, da se sakriješ, kako se kaže, za prst. V. Vuletić Vukasović, Narodna kuća ili dom. ZNŽ I 33. *Nemo' se kriti za prste.* D 2870 Z. *Nije u prstu štita.* D 3081 D.

Slatke smokve, a dragi dinari. Ovo se reče, kada tko hoće nešto da kupi, a opet žali trošiti novaca, pak onda ne zna, što da učini, drago kupiti a žao potrošiti. KNB 320, 183. Bit će da ju je Kapetanović uzeo iz dubrovačke zbirke, gdje ona glasi: Slatke smokve mile mjedi. D 4144 D i: Mile mjedi, slatke smokve. D 2230.

Staru volu ne išti prisolja. D 4235 D. — Maretić u RJA XII 140 kaže: PRISOLJE, isto što sô, kao da je to u primjeru . . . (Navodi ovu poslovicu). No meni se čini, da je »prisolja« krivo mjesto prisoja, i da poslovica znači: Staru volu ne traži prisoja, jer ga sam umije naći. Isto značenje ima poslovica: Ne pokazuj kurjaku puta u šumu. Stojan. 98 i češka: Budeš ty učit' starýho chlapa kašlat', koju sam čuo više puta od oca Hanaka iz Moravske (u Ivanovčanima). Sličnoj njemačkoj: Lud hoće učiti doktora, Strafforello II 566 dodaje slične latinske izraze, koji joj odgovaraju: Bubo canit lusciniae. Digitus docet podicem cacare. Imberbis senes docet. Sus Minervam. Vespa cicadae obstrepit. Pica cum luscinia certat.

Sto prijatelja čovjeku nijesu dosta, a jedan neprijatelj saviše mu je. D 4268 Z. — Po talijanskoj: Un nemico è troppo, e cento amici non bastano. Prov. Tosc. 40.

Stojan se kreće a iz doma ne će. Kad se ko nakanjuje i dugo sprema kud da ide. K 5892. *Galija se kreće, a van luke ne će.* D 788 Z. — Alons, alons, ce dit la grue, De tout lou jor ne se remue. Mor. 69.

Strah čuva vinograde. K 5905. *Strah vinograd bljude.* D 4279 D. — Bit će po talijanskoj: La paura guarda la vigna. Prov. Tosc.

86 s tumačenjem: Il timor del gastigo ritiene o raffrena i malfattori. Ovamo pristaje i: Strahić koze paze. Ili: Strah koze paze. Ko se koga boji onaj i radi posao, a bez straha nema ništa. K 5903, 4.

Svak po sebi sudi o drugome. K 5540. *Svak po sebi sudi.* KNB 222, 207. *Svak sudi po sebi.* D 4329 D. *Vnoge glave, vnoge ćudi, vsak po sebi najveć sudi.* Vitez. 5540. — Ova poslovica obično glasi danas: Svako po sebi sudi. Autumat hoc in me, quod novit perfidus in se. W 6, 146. Pjevajući »počtenu ljubezan« svoju i svoje gospođe, koja ga je došla pohoditi u njegovoj bolesti, Šišmundo Menčetić završava:

...ter ništa ne haju, ako mi tko ludi
još vjere ne daju: po sebi svak sudi.
Dosta je menije prid Bogom da sam prav,
ki moje počtenje i čistu zna ljubav.

SPH II² br. 460 st. 155—158.

Suprotno kaže poslovica: Neka sudi svatko po sebi. (Kad drugomu što činiš, pomisli, kako bi bilo tebi, da si na njegovu mjestu.) Stojan. 188.

Svaka noć ima svoju moć. Saka noć ima svoju moć. U Samoboru. ZNŽ XIX 2, 299. — Ova poslovica, koja se čuje često u Hrvata, nalazi se u pučkoj popijevci, gdje djevojka odgovara fantu, da ne ide s njim noću na špancir:

Ne bom se gori vstajala, vsaka noć ima svojo moć,
s teboj okol sprehajala: adio, lahko noć!

Štrekelj, Slovenske nar. pjesme I 815.

Slično u varijantama 811—814, kojih se napjev nalazi u Kuhačevim Južnoslovjenskim popievkama I 183. Zagreb 1878.

Svaka riječ ne će odgovora. D 4344 D. — Ogni parola non vuol risposta. Istu misao izriče lijepo slikovita poslovica: Non bisogna ripescare tutte le secchie che cascano. Prov. Tosc. 268. Regole del Trattare e del Conversare. Tako i Non si vuol pigliare tutte le mosche che volano. Contra coloro che fanno caso d'ogni minima contrarietà, d'ogni parola o traverso.

Svaki brod vodni: njeki u krmi, njeki u puri, a njeki u dnu. D 4352 D. — Ova poslovica, koja ima dakako i svoje preneseno značenje, načinjena je po talijanskoj: Ogni nave fa acqua; quale a mezzo, quale a proda, e quale in sentina. Prov. Tosc. 200.

Svaki Ciganin svog konja hvali. K 5516. — Cigan velik, cigan mali vsaki svoga konja hvali. Vitez. 37. Sredovječna francuska kaže isto za svećenika i njegove relikvije: Chascun prestre loe ses reliques. Morawski 360. Je ne vis oncques prestre qui blasmast ses reliques. Mor. 985. Li pretrez soit honnis qui blasme ses reliques. Mor. 1109. Kožan (vsjaki) Cyhàn svohò konjà (kobylu) chválić. Feder. IV 1458.

Svaki po svom načinu, a magarac po starinski. K 5512 ne bilježi na žalost, gdje je čuo ovu poslovicu, koja je načinjena po talijanskoj: Ognuno a suo modo, a e gli asini all'antica. Za upotrebu ove poslovice kaže Giusti u Proverbi Toscani 208: Dicesi quando alcuno vorreble che noi facessimo qualche cosa a suo modo, e noi vogliamo fare a modo nostro. *Svak na svoju, a Mijat na njegovu.* K 5521 i: *Svak zna svoju a Mijat njegovu.* K 5506.

Svako lice s nosom lijepo. K 5526. Lijep je svak ko ne ima tri oka. D 2014 Z. Mužčyna, jak kryšku pjeknejšy od čorta, to i pjekny. Feder. IV 5057. Il est bau qui a tous membres. Mor. 861.

Svakoj šuši ej vala, osta glava ćelava. K 5525. *Svakoj rđi ejvalah* —. KNB 225, 255. Frua la bareta chi se la cava a tuti. Pasqualigo² 16.

Svekrva se ne sjeća da je negda i ona snaha bila. K 5575. *Svakrva — da je snaša bila.* KNB 227, 283. — Isti Kapetanović u Istočnom blagu I 3551 ima tursku: Ne sjeća se svekrva, da je ikad bila nevjesta. Il est avis a veille vache qu'elle ne fut oncques veau. Mor. 862.

Šenica težatka ne čeka. K 7138. — U pjesmi, koju je pjevala moba žanjući Turcima u nedjelju, nagovara sveti Pantelija gromovitog Iliju, da pobije gromom žeteoce, a Ognjenu Mariju, da ih udari ognjem, a on će vjetrom. Ognjena Marija odgovara ga od

toga, »jer Vlasima Turci ne vjeruju, a pšenica težatka ne čeka«. Karadžić, Srp. nar. pj. I 246.[14]

Šilo u vreću. Kad se što sitno u veliki sud metne. K 7144. — Zapravo ova poslovica znači, da se šilo u vreći ne može sakriti. Alenne ne se puet celer en sac. Mor. 61. In sacco fusa, meretrix in ede reclusa non vult celari, nec stramen in sotulari, s kojom se poklapa njemačka: Strauw im schue schindlen im sackh, vndt ein huer in einem haus, guggen allwegen zue vorderst heraus. W 41, 65. Šyło v mješku ne utòitsa. Šyło... utoiš. Šylo... utoitsa, vyleze končyk. V mješku šydla ne schovaješ, bo na verh vyleze. Feder. IV 7962. Kopje se u trbuh nemože sakrit'. D 1781 D.

Šimuna iskat po Zadru. D 4471 D. — Ovo je sveti Šimun, kojega se moći (tijelo gotovo cjelovito) čuvaju u Zadru i koje predstavljaju najglasovitiju svetinju zadarsku, o kojoj postoji obilna literatura. Vidi Luka Jelić, Moći sv. Šimuna Bogoprimaoca u Zadru. Hagiografsko-povjestna studija. Rad 145 pp. 158—225. Zagreb 1901. Prema tome ova poslovica jamačno znači: Tražiti nešto, što je najlakše naći. Slična je talijanska: Cercar Maria per Ravenna, Strafforello I 299 za koju se kaže: »Questo modo proverbiale diede molto da dire ai filologi. Alcuni lo spiegarono, *Cercar le cose dove non sono;* ed altri, fra quali il Fanfani, *Andare incotro al proprio danno.* Quest' ultima interpretazione par sia vera, ed è corroborata dal Duez, antico e valente vocabolarista, il quale spiega: Chercher son malheur chercher guignon, e dal Lena«. Može biti, da i talijanska poslovica znače tražiti Svetu Mariju (crkvu) po Ravenni, gdje se nalazi pored mnogih drugih crkava Santa Maria di Cosmedin i kapela Santa Maria della Rotonda, u kojoj je grobni spomenik legendarnoga kralja gotskoga Teodorika.

Što Bog da podnosit se ima. KNB 321, 192. — Bit će po dubrovačkoj: Što bog dava, podnosit' se ima. D 4489 D.

Što Bog daje to je sve dobro. K 7176. Quel che fa 'l Signor xe tuto ben fato. Pasqualigo[2] 88.

[14] Varijante ove pjesme Karadžić, Srp. nar. pj. V 229; Mat. Hrv. VII 328; Bosan. Vila 1890, 74, 1901, 306; M. Milojević, Pesme i običaji I, str. 214, (Beograd, 1869); Šimrak, Spomenica Križev. biskupije za g. 1931, 136.

Što i koza prascu (rod mu je). Kad se ko gradi da je s kime u rodu a nije. K 7207. — Pitali su neku Libricu: Ča ti je Mijat? (A bio joj je brat.) Ona odgovori: Ča i koza prašcu. Čuo od Ivana Careva u Kaštel-Gomilici. Slična je ovoj bretonska: Ils ne sont pas parents, plus qu'un chien ne l'est à un pourceau. Dictons et proverbes bretons. Mélusine VIII 140. Donekle ide amo senjska: Prc (t. j. prč) kozji diver, koju sam čuo od jednoga Senjanina. Devêta vodâ kìsela. U Senju. S ovom se podudara za čudo bjeloruska: Dziesiàtaja vodà po kisielù. Feder. IV 3798, koja se govori o sumnjivom srodstvu.

Što ima činit mjesec s raci? D 4505 D. — Ovako u čudu pita dubrovačka poslovica. Odgovor daje talijanska: Ogni granchio ha la sua luna. Prov. Tosc. 22, koju Giusti na istom mjestu razjašnjava bilješkom: Quando la luna è tonda, i granchi son pieni prema zbirci Serdonatijevoj iz XV. stoljeća. Jamačno je to vjerovanje bilo poznato i u Dalmaciji. Gornja dubrovačka samo je prijevod talijanske: Che ha da far la luna co' granchi? Quando paragonansi cose fra sè disparate. Strafforello II 458.

Što je kiša, to je jela viša, što je suša, to je zelenija. KNB 233, 47. — Ovo su stihovi, kojima se svršava narodna pjesma »od Kune Asanaga (!) i Mirkovića Bože«:

Tko će bolje široko mu polje,
tko će više biti će mu liepše;
što je kiša to je jela viša,
što je suša to je zelenija,
a mi, braćo, zdravo i veselo.

Vienac uzdarja O. A. Kačiću 86. Zadar 18.

Ovi stihovi bili su poznati već Kačiću, koji svoju Pismu od Ostoje Krištića i Stipana Jablanovića završava:

Što je kiša, to je jela viša,
što je suša, to je zelenija.
Svim junakom pisma na poštenje,
od Boga im bilo oproštenje!

Razgovor ugodni 86. Zagreb 1899.

Što je mačka kriva, ako je sluga luda? D 4519 D. *Nije mačka kriva, što je stopanjica lijenja.* Kad zbog lijenosti stopanjice mačka

mlijeko poloče. KNB 164, 179. — Na prvu od tih poslovica nalik je upitnom formom, a na drugu što mjesto sluge doista spominje stopanjicu, talijanska: Che colpa ha gatta se la massaia è matta? Prov. Tosc. 107.

Što je preveć, nije ni s kruhom dobro. Kaj je preveć, ni ni s kruhom dobro. U Samoboru. ZNŽ XIX 2, 291. *Ka godir stvar je odviše, ta na dobro stvar ne diše.* Vitez. 71. Ne quid nimis.

Što ljudi kažu, il je bilo il će biti. KNB 234, 68. Cosa rammentata; o è per via o l'è per casa. Dicesi comunemente quando alcuna cosa succede, o quando taluno sopraggiunge, mentre che se ne ragiona. Prov. Tosc. 353.

Što mačka koti, miše lovi. D 4539 Z. *Što mačka koti, sve miše lovi.* D 4540 Db. F 114. — Uz ovu poslovicu ima sa strane gatta, padreggiare, očito kao natuknica za slične talijanske poslovice. *Što mačka rodi, sve miše lovi.* D 4541 D. *Štogod maca (o)koti, sve miše lovi.* Ili: *Štogoď maca omaci, ono sve miše lovi.* K 7194-5. ZNŽ XIX 2, 291. *Što mačke porodiše, rado lovi ta zvir miše.* Vitez. 7. U Dundu Maroju govori Tripče Kotoranin sam sa sobom: Reče se: tko je bjestija, bjestija će i umrijet, a sve što se od mačke rodi, sve miše lovi, i sve što lisica leže, sve liha; a što hrtica koti, sve zeca tjera; a zmije što rađaju, sve to prokleto sjeme jadom meće. SPH VII² 330. Catte progenies discit comprendere mures. W 8, 22. Cattorum proles bene discit prendere mures. W 8, 23.

Što oko ne vidi, srce ne zaželi. K 7282. *Ako oko ne vidi, srce ne žudi.* D 87 D. Que ieus ne voit cuers ne deut. Mor. 1766. Que oyl ne voyt quer ne desyr. Mor. 1767.

Što roditelji na ognjište, to dijete na bunjište. K 1299. — Djeca govore i odaju ono, što roditelji povjerljivo razgovaraju, kako kaže i talijanska: Quando il piccolo parla, il grande ha parlato. Prov. Tosc. 126. Zato opominje druga: Guardati dagli occhi piccini. I fanciulli pongono mente in ogni cosa e la ridicono semplicemente; guardarsi da loro, chi non vuole che una cosa si risappia. Ib. Što roditelji govore na ognjištu, djeca ponavljaju na ulici. Španjolska. Strafforello I 525.

Što visi, nek otpada. Što se mora činiti, nek se čini, kako je moguće. K 7181. *Što visi, nek i odpada.* Kaže se, kad je što uraditi, valja učiniti brez odvlake i odklevanja; što se ima platiti, treba što prije. Stojan. Sbirka posl. 193. *Neka odpada što visi.* I. Ujević, Dokonice 25. Zagreb 1906. Što pada nek i otpada. Kao tursku poslovicu navodi Luka Ilić Oriovčanin u Starožitnostima kraljevstva Slavonije, p. 8. (Rkp. Sveučilišne knjižnice u Zagrebu.)

Šuma ti mati! Bježi u šumu! Pripovijeda se kako je nekada mati, naćerana od haračlije — koji valja da nije srpski ni znao dobro — zvala sina kući:

»O sve dilje!
Šuma ti mati,
grma se hvati.
U z'o čas poš'o!
Haračlija je doš'o.« K 7337.

Sličnu bugarsku poslovicu ima Čolakov, Blgarski naroden sbornik 243, 3187: Šumka ti majka! Jedna hrvatska varijanta ove pričice glasi: Skrivio nešto Ciganin Luka, a oružnici došli po nj da ga odvedu. Došavši kući, nađu u njoj Lukina brata, te ga zapitaju: »Gdje ti je Luka?« — »Eno ga tamo kod konja!« odvrati im brat. — »Zovni ga!« rekoše mu. A moj Cigo stane zvati brata po ciganski: »Nokte u ledinu, pete u brdinu, grabeš bukovica!« (t. j. bježi kud te oči vode). — Čuvši to Luka, učini sjev, pa bježi! Videći to njegov brat, stane tobož za izliku zvati: »Vrati se, Luka, naša su gospoda, naša su gospoda!« — Al Luka ne sluša, van sveudilj bježi. Videći to oružnici, rekoše: »Pustimo ga do biesa! Eto, ne će već ni brata da sluša, a kamo li bi koga drugoga!« Nikola Šimatović, Smiešice III 180 (Senj 1887).

U jednoj crnogorskoj mati u Pivi zove sina, kojega traže žandari: — Jovane sine, okreni pete kući, brda se lati, šuma ti mati, carski te ljudi traže, ajde brzo! Pavićević, Crnogorci 6, 53 (Zagreb 1929). Drugu crnogorsku ima Novica Šaulić, Srp. nar. priče I 3 br. 165 (Ciganka zvala Muja).

Ova anegdota, koja ima niz uspjelih varijanata, prilično je stara, jer je nalazimo u poslovičnom obliku na tri mjesta u Držićevim komedijama. Tako u Dundu Maroju II 3 Pomet Trpeza, sluga Uga Tudeška, pripovijeda u monologu, kako se mladi Maro pretvarao pred ocem, kao da ga ne poznaje, i zatim pobjegao, kad je

otac, razjaren radi tolike drzovitosti, potegao na nj bodež: »Smijeh mi dohodi od trata sinjora Mara: »Non ti conošco! Šuma t' mati, ne poznavam te!« Zatim u četvrtom aktu stari Maroje snuje, kako bi pretvaranjem izmamio od istoga sina ostatak nepotrošenih dukata: »... Na brijeme valja umjet fengat; od njega sam naučio. Čini mi se ne znat«. »Šuma t' mati, non ti conošco!« »A ja, a ja ću fengat da vjerujem...« Napokon u ostacima komedije Pjerina nepoznata osoba govori: »Haljine si promijenio, da rečeš: »Šuma t' mati, ja nijesam, — ne znam te.« SPH VII[2] 311, 349, 449. No sudeći po tim tragovima kod staroga majstora dubrovačke komedije, ta anegdota mora da je bila dosta različna od novih njenih versija.

Teška je nemoć šupalj tobolac. D 4661 Z. Zdrav človik a v potribući dosta ima zle nemoći. Vitez. 10. Prazna kesa gotova groznica. K 5123.

Teško onom do smrti ko se u zlo uprti! K 6396. — Priričnik Vitezovićev ima ovu poslovicu stegnutu ili slučajno primijenjenu na bračni život: Teško njemu jest do smrti, ki se ženom zlom oprti. Vitez. 13.

Ti si dona i madona. Ovako se reče jednome koji se izgovara za kakav posao da ne smije od oca ili brata. K 6421. — Šteta što nije rečeno, gdje se govori ta poslovica, uz koju stoji samo »M. Škr.«, to jest M. Škrljić, jedan od onih, koji su Karadžiću kupili poslovice. Jamačno se govori negdje u Primorju, jer joj nalazimo izvor u talijanskoj frazi: Esser donna e madonna, koja se upotrebljava za ženu, koja sama gospodari i uzima sebi u kući više prava, nego je ide. (»Della donna che spadrona«.) Strafforello I 545.

Tjera vjetar, grli sjenu. D 4701 Z. *Tjera vjetra po planini.* D 4702 Z. »... Tjera vihar po planini«, ... vjeru i ljubav tko god scijeni u nekrepkoj naći ženi. Gundulić, Suze sina razmetnoga I st. 351. SPH IX[3] 355.

Tko brzo dariva, dvaš dariva. D 4172 D. — Jamačno po latinskoj: Bis dat, qui cito dat, ili talijanskoj: Chi dà presto, è come se desse due volte. Prov. Tosc. 53.

Tko djece ima, od neprobavljenja ne umira. D 4728 D. — Nešto je drukčija mletačka: Chi g'ha fioi, tuti i boconi no xe soi. Pasqualigo[2] 137.

Tko dobro počne, bolje svrši. D 4734 D. *Ki početak dobar čini, v svršetku se ne prehini.* Vitez. 9. S dubrovačkom se podudara sardinska: Quie bene cominzat, mezus accabat. Strafforello I 337.

Tko hoće, pođi, a tko ne će, pošlji. D 4756 D. — Prijevod talijanske: Chi vuol, vada, chi non vuole, mandi un altro. Prov. Tosc. 56.

Tko ima kokoši, ima i popita. D 4774 D. — Prema talijanskoj: Chi ha polli, ha pipite, uz koju stoji druga slična značenja: Chi vuol l' uovo, deve sofrire lo schiamazzo della gallina. (Non s' ha utile senza fastidio. La pipita è la malattia che viene alle galline.) Prov. Tosc. 198. Istu bolest kokošju spominje druga dubrovačka: Za mučat napala mu je popita. D 5660 D. S drugom talijanskom slaže se: Ko magarca jaše, valja i prdež da mu trpi. K 7517 i: Ko na magarcu jaše, valja da mu i prdež trpi. K 7524.

Tko ište sve, nađe ništa. D 4780 Z. Qui tout convoite tout li chiet. Mor. 2164.

Tko konja jaše, otvoreno mu je po groba; a tko ga trči, vas grob. D 4805 D. Zato se kaže: *Tko tiho jaše, vele zna.* D 4973 Z. S prvom se slaže talijanska: Uomo a cavallo, sepoltura aperta. Prov. Tosc. 341. Cheval courant, sépulture ouverte. Strafforello I 292.

Tko ljubi, straši se. D 4819 Db. amare. Chi ama teme. Prov. Tosc. 42. Amours ne fut onc sans crainte. Morawski 86.

Tko ne ima žene, svaki je dan bije; ma tko je ima, dobro je čuva. D 4858 D. — Možda otuda KNB 252, 176: Tko nejma žene, svaki je dan bije. Tal castiga la moglie che non l' ha, Che quando l'ha comandar non la sa i Chi non ha moglie ben la batte, chi non ha figliuoli ben gli pasce. Prov. Tosc. 105. Nul ne bat tant sa femme cum cil que ne l'ad. Mor. 1406.

Tko ne može biti konja, bije sedlo. D 4859 Db. *Bije sedlo tko ne može konja.* D 176 Z. Si batte la sella per non battere il cavallo — e Chi non può dare all' asino, dà al basto. Prov. Tosc. 48 i tumačenje: Chi non se la può pigliare con chi e' vorrebbe, se la piglia con chi e' può. Qui asinum non potest, stratum caedit. Petr. 45, 8.

Tko ne može ulovit ptice, izjeď sovu. D 4862 D. Ptičari love ptice tako, da u krleci izlože sovu, na koju druge manje ptice strašno mrze, jer ih ona hvata i jede. Ptice napadajući slijepo na sovu padaju pri tome u mreže. Ova je poslovica samo prijevod talijanske Chi non piglia uccelli, mangi la civetta, koja se tumači: Chi non guadagna, è costretto mangiarsi il capitale. Prov. Tosc. 79.

Tko od dvadeset godina ne zna, a od trideset nema, teško kući, koja ga ima! U Kotoru. K 2878. Chi di venti non ha, di trenta non aspetti ili Chi di venti non è, di trenta non sa, e di quaranta non ha, nè mai sarà, nè mai saprà, nè mai avrà. L' asino che non ha fatto la coda in trent'anni, nou la farà mai più. Prov. Tosc. 292. Sapere, Ignoranza.

Tko orah usadi, jesti od njega ne misli. D 4877 D. Il vecchio pianta la vigna, e il giovine la vindemmia. Prov. Tosc. 29. Chi pianta, no gode. Chi pianta dàtoli, no magna dàtoli. (Il datero sta molti anni prima di far frutto). Pasqualigo[2] 20.

Tko osla mije, saplun gubi. D 4879 D. Chi lava la testa a l'aseno, buta via lissia e saòn. Pasqualigo[2] 164. Chi lava il capo all'asino, perde il ranno e il sapone. Prov. Tosc. 292.

Tko prije u mlin, prije samelje. D 4989 D. *Tko prije zaspe, prije i samelje.* D 4890 D. *Tko prije saspe, prije i samlije.* KNB I 255, 214, gdje upućuje na poslovicu: U mlinu se po redu melje, koje nema na mjestu. *Poredom se i u vodenici melje.* K 5049. *U vodenici koji pre stigne melje.* K 7807. Qui ançois vient au molin ainçois doit moldre. Mor. 1796. Iure molendinum qui tardus adit, molet imum. W 44, 150.

Tko se daleko oženit' ide, ali privari ali privarit' ište. D 4907 D. — Chi lontano si va a maritare, o sara ingannato o vuol ingannare. Prov. Tosc. 101.

Tko se sam svjetuje, sam i pogine. D 4925 D. — U Osmanu Gundulićevu car turski pitajući na divanu savjet od svojih vezira, kako bi svladao bunu vojske, govori:

»... a znam, tko se sam svjetuje,
da bez svjeta sam pogine. Osman 17 st. 51-2. SPH IX[3] 513.

Tko se srdi, nek se sam izuva. Stoj. 199. *Gdo se srdi, nek se sam zezuje.* Kad se tko u kući srdi, kažu: Nek se srdi, sě se bu sam zezul. U Samoboru. ZNŽ XIX 2, 288. Qui sera marry si se deschauce. Morawski 2134. Wenn er noch so böse ist, er muss sich doch selber ausziehen. Simrock 1227.

Tko u pak'o tegne, opakli se. D 4980 D. — Chi tocca la pece, s' imbratta. Prov. Tosc. 63. A pice tractata manus efficitur maculata. W 1, 7. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, et qui communicaverit superbo, induet superbiam. Ecclus 13, 1. Sredovječna latinska mjesto pakla (smole) spominje kotao: Caldaris antiqui tactu niger efficieris. W 8, 4.

Tko u šes' mjesec obogatit hoće, u šes' ga mjesec objese. D 4981 D. — Tako i talijanske: Chi arrichisce in un anno, è impiccato in un mese. Chi più che non deve prende, fila la corda che poi l' appende. Prov. Tosc. 140. Frode, Rapina. Chi vuol arricchire in un anno è impiccato in un mese, kojoj talijanski paremiograf dodaje satiričku opasku: Ne' tempi barbari, quando s' impiccavano i ladri. Strafforello I 117. Potpuno se slažu s dubrovačkom francuske poslovice. Qui veut enrichir en un an, se face pendre en six mois, i: Qui s' enrichit en six mois se fait quelquefois pendre au bout de l'an. Ib.

Ovu rič svak, Bože, može čut i riti: *Tko veće ne može, pušta se umriti.* Pjesni razlike Šišmonda Menčetića br. 17 st. 1—2. SPH II[2] 11. — Prvi stih pokazuje, da je ovo neka suvremena poslovica, jamačno prevedena iz talijanskog jezika. Jedna mletačka kaže: Co no se pol più, Dio manda la morte. Pasqualigo[2] 88. Na sličnoj refleksiji postala je i druga: Per più non potere, l' asino si lascia cadere. Prov. Tosc. 51 u odjeljku Bisogno, Necessità.

Tko zlo počne gore svrši. D 5026 Z. — Chi comincia mal finisse pezo. Pasqualigo[2] 14.

Tri žene i jedna guska čine vašar. K 6498. — Tre donne fanno un mercato, e quattro fanno una fiera. Prov. Tosc. 105. Dove son femmine e oche, non vi son parole poche, i: Donne e oche tienne poche. Prov. Tosc. 101.

Turci misle, da je raja šala, al je raja gradovima glava. K 6554. — Ovo je iz Višnjićeve pjesme Početak bune protiv dahija st. 567—8. Kako smo pokazali, Karadžić ima u svojim Poslovicama veći broj stihova iz narodnih pjesama, ali na žalost nigdje ne kaže, je li on te stihove doista slušao kao poslovice, ili ih je pak sam kao sentencije prenio iz pjesama u svoju zbirku.

U čas se zgodi što se u vijek ne zgodi. D 5154 D. *U jedan se čas zgodi, što se u vijek čovječji ne zgodi.* D 5188 D. — Accidit in puncto quod non speratur in anno. Accasca in un giorno quel che non accasca in un anno. Strafforello I 8. Stihovi Gundulićevi u Osmanu I 27—28:

> ...u čas se zgoda ugleda
> od ke ne bi pametara. SPH IX³ 390.

U čista prasca tanka slanina. K 6886. — I staro i mlado prase najbolje se v kalu pase. Vitez. 112.

U dobru je početku veća polovica. D 5168 Z. *Ko dobro počne, on je na pola radnje.* V. Vr. K 7505. — Dimidium facti qui bene coepit, habet.

U dobru se lako podnijeti. K 6646. *U dobru se ne ponesi, a u zlu se ne poništi.* KSNP I 213. U srići se uznest nemoj, u nesrići pako ne zdvoj. Vitez. 17.

U ime krsta do maloga prsta. Казав старець по мезиний палець. За горілкою. Драгоманов, Малорусскія преданія и разсказы 378 N. 47.

U jeziku nema kosti. Nije teško dobru riječ reći, pa pomogla, ne pomogla. K 6716. — Ova poslovica doista i ovako daje dobar smisao, ali se ipak čini, da je okrnjena. — Langue n'a pas os et se le brise. Mor. 1015. Langue n'a os, mes ele fraint dos. Mor. 1014. Langue n'a point de ous et si tranche elle grouz. Mor. 1016.

U milostiva ljekara usmrđena rana. KNB 270, 63. — El medego pietoso fa la piaga puzzolente (o verminosa). Pasqualigo² 90. Debonnaires mires fait plaies puantes. Mor. 466. Mere piteuse fet la fille teigneuse. Mor. 1223.

U veče se dan hvali (pošto prođe). K 6616. — Dan večerom, čovjek svrhom u životu svom se hvali. Suze Sina razmetnoga, Plač I st. 43—4. Que debetur ei, laus vespere danda diei. W 74, 6. Au soir loe len le jour et au matin la nuit. Mor. 197. Au vespre loe len le jour. Mor. 215. Au vespre loe len le jour ou matin son orte. Mor. 216. Li beaus jours se preove au seir. Mor. 1054.

Ubozijem pamet, a čestitijem pjenez. D 5345 D. — Ricchezza e scienza, insieme non hanno residenza. Prov. Tosc. 254. Povertà, Ricchezza.

Udri zlo, da je gore. Ko je od sebe rđav, n. pr. žena ili dijete, ne možeš ga bojem doćerati da bude bolji. K 6656. Bit će od dubrovačke: Bi' zlo da je gore, a dobro da je bolje. D 175 D, a ova prema talijanskoj: Batti il buono, e' migliora; batti il cattivo, e' peggiora. Prov. Tosc. 59.

Uklonio te bog od sljepačkijeh štapa. D 5423 D. — U Dundu Maroju Lopuđanin Viculin, koji je s dubrovačkim drijevom došao u Rim, hvali se ondje Dubrovčaninu Dživu, kako se junački ogledao s nekim nepoznatim ljudma, koji su ga napali bili, da mu otmu novce, što je imao pri sebi. No on premda je bio sam, »s mačem, najvjernijim drugom, i s rudelom braniteljicom« dočeka ih junački: »... Potegnuh na sljepačku, kud pade da pade. Mahnu njekomu tamo ruka — druzijem mahom s levadom otidoh, — mah u vjetar otide. Pogledah iza rudele — oto t' nikoga prida mnom! tamo na daleko vidjeh gdje netko bježi, rekoh: ho'te tamo, što dobiste, giuraddio, ne dijel'te sa mnom.« SPH VII² 288. Sic illi feriunt, qui cassi lumine fiunt. W 93, 130.

Ukrcat se u brod bez brašna. D 5428 D. *Ukrcat se brez beškota.* D 5429 Z. *Ukrc'o se i bez hrane.* D 5430. Z. — Ove poslovice jamačno su se govorile, kad je tko počinjao kakav posao bez sredstava, kao što pokazuje talijanska: Non bisogna imbarcarsi senza biscotto.

Prov. Tosc. 314. Temerità Spensieratezza, gdje je dodana druga istoga smisla Chi va a caccia senza cani, torna a casa senza lepri.

Umre kumče, raskide se kumstvo. K 6760. *Umre kumče, rasprde se kumstvo.* K 6761. *Umro kum, razvrglo se kumstvo.* KNB 271,70. — Ne compere ne amy, l'enfant est mort. Mor. 1331. Morta la vaca, finìa la sòccida. Pasqualigo[2] 81. Morte est ma fille, perdu est mon gendre. Mor. 1305.

Usječen dobra mjeseca. D 5481 D. *Mjeseca dobra — ili zla — usječen.* D 2268 D. — Isto vjerovanje nalazimo u talijanskoj: Per fare una cosa bene, bisogna esser tagliati a buona luna, koja se tumači: A bene riuscire in una cosa, conviene esservi tagliati, cioè inclinati; essere in buona luna per farla, in buona disposizione, averne voglia. Trovar uno in buona luna, znači »in buona disposizione d' animo«. Naprotiv Cogliere alcuno sul far della luna, znači »quando è di cattivo umore«. Strafforello II 458. Tomaseo-Bellini, Dizionario IV 2, 1346b frazu Esser tagliato a buona luna tumači Esser fortunato. Druga talijanska poslovica kaže, da drva usječena za mlada mjeseca truhnu i ne gore dobro: Legna tagiada a luna crescente, deventa caspia (fradicia), no arde gnente. Strafforello II 459.

Uz suho drvo i sirovo gori. D 5500 F 86. *Uz suho gori i sirovo.* D 5501 Z. *I sirovo u suhu izgori.* D 1086 D. *Uz suhu i sirova će izgorit.* D 5502 D. — Husein vezir u divanu govori caru, kako bi trebalo postupati s pobunjenom vojskom:

> Nu bih iskô s dobrom sprva
> nabunjenje gasit ovo,
> u ognju polak suha drva
> da ne izgori i sirovo. Osman 17, 397—400. SPH IX[3] 519.

Uzimalo, davalo, s kokošima spavalo, kokoši ga litale. Govore đeca onome koje što pokloni, pa opet uzme natrag. K 6697. — Chi dà e ritoglie, il diavolo lo raccoglie. Prov. Tosc. 53. Brálek kočičí dárek. Čelak. 139.

V sili vrag i muhe žere. U Samoboru. ZNŽ XIX 2, 305. — »Plus valet il quam nil« pulicem gluciens lupus inquit. W 69, 68.

Vaše prišestvije, naš praznik. Kažu da govore kaluđeri kad im dođu gosti, jer se i oni onda malo bolje počaste. K 592. *Jedan gost, svi gosti.* K 7452. V. Vr. znači, da je od Vuka Vrčevića. Slično kaže sredovječni heksametar: Tota domus sospes letatur, cum venit hospes. W 98, 34.

Vdata dekla i prodana hiža puno snobokov naj(d)e. U Virju. ZNŽ XXXI 2, 194. — Slično kažu mletačke: Co la sposa xe fata, a tuti la ghe fa vogia ili Co la cavala xe mia, tuti la voria. Pasqualigo[2] 19.

Večer trista, a sutra ništa. D 5550 Z. — Parole da sera, il vento se le mena. La sera non è fatta per le faccende ma per la conversazione, dove le parole portano meno a consequenza. Prov. Tosc. 144. Herodot I 133 opisujući persijske običaje kaže za Persijce, da se o najznamenitijim stvarima dogovaraju, kad su pijani. »A što se dogovore, to im sjutradan, kad su trijezni, predloži domaćin, u kojega se kući dogovaraju. Pa ako im se svidi i kad su trijezni, rade tako; ako li im se svidi, puštaju. A što se trijezni dogovore, to pijani opet raspravljaju.« Herodotova Povijest I str. 59. Preveo A. Musić. Matica Hrvatska, Zagreb 1887.

Veće valja dobar drug nego rđav brat. D 5587 Z. — Vale più un amico che cento parenti — e Più vale il cuore che il sangue. Prov. Tosc. 40.

Velike gospode molba po gotovu zapovijest. K 605. *Što pan prosi, selo musi.* Ovo je upravo slovačka poslovica, ali se u vojvodstvu može čuti i od naših ljudi, i znači: što spahija moli, ono selo mora učiniti. K 7287. Njemačke su: Grosser Herren Bitte ist Befehlen. DS 1109 i: Guter Herren Bitte ist Mordgeschrei. DS 1110.

Vinograd ne ište molitve nego motike. K 638. Istočnoj: Vinogradu ne treba blagoslov nego motika dodaje KIB 3882: Naša poslovica veli: Ne će loza molitve nego motike. — Chi mette letame no prega i santi kao mletačku i rimsku ima Pasqualigo[2] 28.

Više je jagnjećih koža na pazaru nego ovčijih. Obično govore stari ljudi kad im mladi govore o smrti. K 665. — Il va plus au marché peaux d'agneaux que de vieilles brebis. Strafforello I 24.

Non sibi multos promittat adhuc puer annos:
Quot fora terga boum tot habet pelles vitulorum. W 53, 34.

Više zna papa i vilan nego papa sam. U Dubrovniku. K 662. Istu poslovicu poput nebrojenih drugih upotrijebio je po Karadžićevoj zbirci Ljubiša u Pričanjima Vuka Dojčevića II 17. Izd. Srp. knjiž. zadruge. — Vede più 'l papa e 'l contadin che 'l papa solo. Pasqualigo[2] 91.

Voda tekućica zdravija je od ležeće. D 5593 Z. — Aqua che corre xe sempre neta. Pasqualigo[2] 171.

Volim da mi zavide nego da me žale. K 711. *Teško onome koga žale.* K 6401. KNB 243, 47. — Ova je poslovica vrlo stara. Herodot pripovijeda, kako je mlađi sin Perijandra tirana korintskog zamrzio na oca, jer mu je mater ubio, i morao se potucati. Poslije toga Perijandar htjede odvratiti sina od njegove tvrdoglavosti i reče mu: »... Vidiš, koliko je bolje, ako čovjeku zavide, nego ako ga žale, i što znači gnjeviti se na roditelje i na starije; pa zato idi kući. Povijest Helenska III 52. — Sredovječni humanista bilježi o Cosmu Medici ovu pričicu: Cosmo predetto disse a uno che si lamentava che gl' era havuta invidia: Anaffiala pure bene cotest' herba. A. Wesselski, Angelo Poliziano's Tagebuch (1477—79) num. 130. Jena 1929.

Za moje dobro slomiše mi rebro. K 1569. — Isp. sredovječnu francusku iz kraja XIII stoljeća, sa sličnim srokom: De bien fait col frait. Morawski, Proverbes français antérieurs au XVe s. 463. Les Classiques français du Moyen Age, vol. 47. Isti srok ima latinska: Non nunquam fractum collum datur ob benefactum. W 59, 204.

Za munjom se grom čeka. D 5662 D. — Ova poslovica ima dakako i preneseno značenje, koje daje Pasqualigo 171 uz poslovicu Drio la saeta vien el ton: Tirar saette, bestemmiare. Après l'escler vient le tonnerre. Morawski 117.

Zadnja vrata kuću štete. D 5716 D. — La porta de drio xe quela che guasta la casa. Pasqualigo[2] 80. La porta di dietro e quella che ruba la casa. Prov. Tosc. 62 i Se vuoi guardar la casa, fai uno uscio solo. Ib.

Zaklela se zemlja raju, da se tajne sve poznaju. Stojan. Posl. 186. *Zemlja se bogu klela da što god se na njoj učini ne će se potajati.* D 5812 Z. *Zemlja se je bogu klela da ne potaji što se na njoj čini.* D 5813 D. Ova poslovica bila je poznata i Gunduliću, koji u Osmanu 16 st. 57—60 kaže:

A istina je riječ na svijeti
da se zemlja kletvom klela
da će otajstva sva pronijeti
ka je čula i vidjela. SPH IX[3] 506.

Zaljubio se kao sveti Anta od Padue u pečeno prase. U Lici. K 7424. — Ova hagiografska poslovica ne tiče se ništa svetoga Antonija od Padove, koji se slavi 13 lipnja i slika se s djetetom Isusom na jednoj ruci i s ljiljanom u drugoj. Naprotiv sveti Antonije opat, pustinjak misirski (17 siječnja), koji je umro 13 siječnja 356 u 105 godini života, slika se sa zvoncem i prasetom, jer ga je vrag često napastovao u prilici praseta. Radi toga padovanskoga sveca zovu u hrvatskom Zagorju sveti Anton Salatnjak — po salati, koja dospijeva mjeseca lipnja —, a pustinjaka sveti Anton Praščak ili Svinjski sveti Anton (u Jastrebarskom). U Dalmaciji zovu Antuna opata i sveti Antun Sridozimac, jer je usred zime, ili pak sveti Antun bile brade, a to odgovara mletačkome Barbuto u poslovici: Dal Barbuto al Frezzà, l' inverno xe passa. Barbuto je »sant' Antonio abate che vien dipinto con lunga barba«, Frezzà je »frecciato, San Sebastiano« (20 jan.) Pasqualigo[2] 185. — Štovanje misirskoga svetoga Antonija raširilo se na Zapadu od kraja X stoljeća, kad su njegovi ostaci bili preneseni iz Carigrada u Franciju u priorat benediktinski La Motte-Saint-Didier, i nekoliko stoljeća kasnije u Arles, gdje se i sad njegovo tijelo nahodi, osim jedne ruke, koja je u Brugesu (vidi Un Saint pour chaque jour du mois. Janvier, pp. 129—136). Julije Kempf u Crticama iz požeške povijesti spominje naredbu iz požeškog magistrata iz početka XIX stoljeća, u kojoj se spominje sveti Antun Ognjeni. Nakon mnogoga pitanja doznao sam pouzdano od župnika požeškoga, da se ondje Ognjenim Antunom zove sveti

Antun opat. Kako je utjecajem franciskanskog reda kod južnih Slavena mnogo poznatiji sveti Antun Padovanski, član toga reda, nego njegov stariji misirski imenjak, događa se vrlo često, da puk zamjenjuje obadva sveca i Padovanskom daje atribute Antuna Pustinjaka, kao spomenuta poslovica, koja je bez sumnje potekla od mletačke: Sant' Antonio s' ha inamorà in t' un porco. Pasqualigo[2] 17 u odjeljku Affetti, Passioni, Gusti, Voglie. U Senju imaju tu poslovicu u ispravnom obliku: Zagledal se kaj sveti Anton u prase, koju doznajem od profesora Pavla Tijana. — Sveti Antun Padovanski spominje se i u drugim poslovicama talijanskim, tako u poslovici: Bisogna impissar una candela al diavolo e una a sant' Antonio. O. c. 15.

Zao skođalac rađa zla placa. D 5772 D. — Prijevod talijanske: Il cattivo riscotitore fa il cattivo pagatore. Prov. Tosc. 81. Jamačno bi po dubrovačkom izgovoru trebalo pisati skodžalac, što znači riscotitore, onaj koji utjeruje dug. Vidi i RJA VII 399 nakodžati. U istom smislu kažu Crnogorci danas i nakudžavati, naplaćivati, utjerivati dugove. Isporedi »skodžati« u Skupu Držićevu: Dužnik mi je obećao danas ... platit njeke Dinare; ako ne pođem, neću i(h) skodžat. SPH VII[2] 207.

Zaovu karaju, a nevjesti svjet davaju. D 5774 D. S bugarskom: Zbornam ti, kerko, sekevaj se, snao. Sbornik narodni umotvorenija III 250 br. 254 slaže se formom španjolska: A ti digo hijuela, entiendelo tu mi nuera. Strafforello II 66, koji dodaje i hindustansku: Io parlo a quelli che hanno figlie, intendano quelli che hanno figli. Vidi i ovdje str. 28 Majka kćerku kara.

Zapanulo (zapalo) Ciganinu carstvo, pa objesio svog oca. K 1596. — Poslovica u Mijata Stojanovića Sbirci 41 ne govori o carstvu, nego o vlasti uopće: *Dali Ciganinu vlast, pak objesio najprije svoga oca.* Kao pitalicu ima ovu anegdotu Vrčević Srp. nar. prip. 1868 213 br. 31: Pitali Ciganina: zašto je najprije objesio oca kad je carem postanuo? — Zato, neka svijet reče: ja pravedna cara! U jednoj narodnoj pripovijeci, koja sadržava više pustolovina Nasradin-hodžinih ujedno, pripovijeda se na kraju, kako je umro u jednom mjestu kadija, pa se Turci nijesu mogli složiti, koga bi postavili na njegovo mjesto, nego izaberu jednoga Ciganina. »Ovi čim postade kadijom, objesi prvog svoga oca, koji mu ništa nije skrivio, a poslje njega i druge je mnoge povješao.« Naposljetku njegovu zulumu učini kraj Nasradin-hodža, te on postane kadija. Bosanske narodne pripovjedke, svezak I. Skupio i na svietlo izdao Zbor redovničke omladine bosanske u Djakovu, str. 32—33. U voj. Sisku 1870.

Zatjecam masku na kopita. D 5787 D. — Jamačno po talijanskoj: Invitar una mula spagnuola a' calci. Strafforello II 340. No što znače te poslovice? Pred talijanskom nalaze se neposredno ove tri: Invitare il matto alle sassate; Invitare uno al suo gioco; Invitar la lepre a correre, za koje se kaže da sve tri znače »invitar uno a fare una cosa a cui abbia molta inclinazione o in cui riesca«. Vjerojatno i gornja dubrovačka i njoj slična talijanska imaju takvo značenje.

Zatvoreno ne potvoreno. Valja da što je dobro zatvoreno za ono ne će čovjek nikoga potvorati da je ukrao. K 1626. *Čuvaj dobro pa drugoga ne krivi.* KIB I 527. Stoga se reče i: Nijedna stvar ne valja bez pruta i ključa. U Grblju. K 4175. — La ciave xe la pase de le case. Pasqualigo[2] 79. Ubi manus multae sunt, claude et quodcumque trades numera, et appende: datum vero, et acceptum omne describe. Ecclus 42, 7.

Zlatan ključić gvozdena vrata otvara. K 1706. *Gvozdjena vrata zlatna ruka razbija.* D 895 D. *Zlatna balota probija vrata.* U Boci. K 1709. *Zlatan ključić carev grad otvori.* K 1707. — Goldener Hammer bricht eisernes Thor. Simrock 4248. — Il martello d' argento, spezza le porte di ferro. Colle chiavi d' oro s' apre ogni porta. Il suon d' oro frolla le più dure colonne. I chiavistelli s' ungon con l' oro. Il quale usasi propriamente a significare che le udienze l' ottengono co' doni. Prov. Tosc. 231. S trećom od tih poslovica slaže se talijanska: Dove colpisce bombarda d' oro, ivi la giustizia perde la fortezza. Strofforello III 93.

Zlato se u vatri probira a čoek u nesreći. Mjesto *u nesreći* govori se i *u nevolji.* K 1711. — Na provu od ognja fineca se od zlata poznava, kaže Popiva, sluga Marinov u Dundu Maroju. SPH II[2] 325. Anxietate fides nitet, in fornace metallum. W 4, 94. L' oro ne la fiama, ne le disgrazie chi te ama. Pasqualigo[2] 42.

Znam te, lonče, kovo sam te. U kozeriji dubrovačkoj »S Pila do Ploča«, koja nosi potpis »Rešetar« (očito pseudonim). Crvena Hrvatska br. 1 6 jan. 1900. *Poznajem te, lonče, i prije sam te grebao.* K 4972.

Žena je zlo, bez koga se biti ne može. KNB 298, 11. *Žena je zlo, vsi govore, prez koga se bit ne more.* Vitez. 14. *Žena je jedna muka, bez koje se biti ne može.* KIB 298, 10.

Žena muža nosi na licu, a muž ženu na košulji. Ako je muž ženi dobar ona je zdrava i vesela, a ako je žena vrijedna muž lijepu i čistu košulju nosi. K 1473. — Chi ha buon marito, lo porta in viso. Prov. Tosc. 98. Mostra mi la maritata, ti dirò che marito ha. Prov. Tosc. 104.

Ženi se ščem bliže moreš, a kumi se ščem dale moreš. Ako su ti tast i punica blizu, pomoći će ti u svemu, a ako je kum blizu, ne pomaže ništa, nego još odmaže, pa se lako zavade; a veli se, da je »veći greh posvadit se s kumom, nek s krvnom rodbinom«. U Samoboru. ZNŽ XIX 2, 306. — Marito e moglie dalla tua villa, compari e comari lontan cento miglia — e Parente da presso, e compar dalla lunga. Prov. Tosc. 127.

Ženu, pušku i konja može čoek pokazati, ali u naruč ne davati. K 1488. — La moglie, lo schioppo e il cane non si prestano a nessuno. Prov. Tosc. 102. Il ne faut prêter ni son épée, ni son chien, ni sa femme. Strafforello II 630.